

Interneti juurdepääsuvõrkude rajamise tulemuslikkus

*Kas kiire internet jõuab riigi toel
turutõrkepiirkondades lõppkasutajateni?*

Interneti juurdepääsuvõrkude rajamise tulemuslikkus

Kas kiire internet jõuab riigi toel turutõrkepiirkondades lõppkasutajateni?

Kokkuvõte auditeerimise tulemustest

Vaatamata Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile eraldatud 35 miljonile eurole ja erinevatele meetmetele ei ole kiire interneti kättesaadavus turutõrkepiirkondades seatud eesmärgi ambitsiooni silmas pidades märkimisväärselt paranenud. Püstitatud eesmärgist on tuntavalt maha jäädud ning ülikiire interneti jõudmine kõigi vajajateni on algelt 2015. aastalt nihkunud esialgu 2020. aastale ja nüüdseks juba aastale 2030.

Ministeeriumi senine poliitika ehitada sooviavaldusi arvestamata võimalikult odavalt võimalikult palju kiire interneti juurdepääsuühendusi ei ole raha tõhus kasutus. Juurdepääsuvõrku on ehitatud muu hulgas sinna, kus on vähe nõudlust – seda kinnitab praegune kiire internetiga liitunute väike protsent (21%).

Euroopa Liidu järgmise eelarveperioodi raha tõhusamaks kasutamiseks tuleks seada juurdepääsuvõrgu rajamisele selged prioriteedid ning juurdepääsuühendusi tuleks esmajärjekorras ehitada piirkondadesse, kust on laekunud enam sooviavaldusi saada kiire interneti juurdepääsuühendus, ja majapidamistesse, kes on selleks soovi avaldanud.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil (MKM) ega Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametil (TTJA) ei ole kiire interneti sooviavalduste kohta infot. Seetõttu ei ole MKMil ka võimalik juurdepääsuühenduste planeerimisel inimeste soovidega arvestada ja ehitada esmajärjekorras majapidamistesse, kus on avaldatud soovi kiire internetiga liituda.

MKMil ei ole teada, kui palju on selliseid majapidamisi, kus puudub kaabli kaudu interneti püsiühendus ja kus ka mobiilsidevõrgu levi ei ole või see on vilets. Sellise info olemasolu võimaldaks esmajärjekorras planeerida juurdepääsuühenduste ehitamist nende aadressiobjektideni.

Interneti juurdepääsuvõrguga liitujate osakaal on väga väike. Riigi toetusega on juurdepääsuvõrgu ehituse esimeses etapis valmis ehitatud juurdepääs 12 813 aadressiobjektile (2021. a novembri seisuga). Neist on juurdepääsuvõrguga liitunud 3559 klienti (28%) ja internetiteenust on hakanud kasutama 2660 klienti (21%). Põhjuseks on enamasti see, et lõppkasutajad peavad kiire internetiga seonduvaid kulusid liiga kõrgeks või puudub neil vajadus kiirema ühenduse järele.

Lairiba juurdepääsuvõrgu arendus:

Lairiba arendamise esimeses etapis kasutatakse toetusteks 20 miljonit eurot, mille abil ehitatakse juurdepääsuühendus 40 016 aadressiobjektini.

Lairiba arendamise esimeses etapis on 2021. aasta novembri seisuga valmis ehitatud 12 813 ühendust ja selleks on kulutatud üle 5 miljoni euro toetusi.

Lairiba arendamise teises etapis kasutatakse toetusteks 15 miljonit eurot.

Lairiba taristu rajamise meetme rakendamise käigus ehitatakse valmis 7337 ühendust ja selleks kulutatakse 10,5 miljonit eurot toetusi. Lõppkasutaja meetme eelarve oli 4,5 miljonit eurot.

Lairiba arendamise järgmistes etappides kuni aastani 2027 on plaanis kasutada toetusteks 69 miljonit eurot.

Allikas: TTJA ja Enefit Connect OÜ

MKM on turutõrkepiirkondades määranud üle 200 000 aadressiobjekti, kuhu tuleks ülikiire interneti juurdepääsuvõrgu ühendused valmis ehitada, kuid pole selge, kuidas selleni jõuda. ELi toetustest aastateks 2021–2027 planeeritakse juurdepääsuvõrgu ühenduste ehitamiseks kasutada 69 miljonit eurot. Kui ehitamisel kasutada elektripostidel õhuliini lahendust, siis võiks MKMi hinnangul olla võimalik valmis ehitada ligikaudu 27 000 ühendust. Juba kallinenud ehitushindade juures ei pruugi seegi olla võimalik.

Praeguse ehitustempo juures kuluks üle 10 aasta, et ehitada turutõrkepiirkondades MKMi määratud aadressiobjektideni kiire interneti juurdepääsuühendus. Turutõrkepiirkondades elavatel inimestel ei ole võimalik teada saada, kas ja millal kiire interneti juurdepääsuvõrk võiks jõuda nende külle või majapidamiseni, kui just nende majapidamine ei ole jooksva aasta ehitusplaanides.

MKM ja TTJA on turutõrkepiirkonnas asuva 200 000 aadressiobjekti hulka arvanud objekte, kuhu interneti juurdepääsuvõrku ei ole vaja. Aadressiobjektide hulgas on selliseid objekte, mis enamasti eraldi fiiberoptilise kaabli sisseviimist ei vaja, näiteks majapidamiste juures asuvad kuurid, garaažid ja muud abihooned.

Peamised soovitud

Riigikontroll soovib eeltoodust tulenevalt

- koostada realistlik plaan, kuidas jõuda riigieelarvest ja Euroopa Liidu toetusrahast lairiba juurdepääsuvõrgu ühenduste ehitust toetades MKMi määratud kiire interneti ühenduseta majapidamisteni ja arengukavas „Eesti digiühiskond 2030“ püstitatud eesmärkide täitmiseni;
- selgitada raha tõhusamaks kasutamiseks välja majapidamised, kus puudub kaabli kaudu interneti püsiühendus ja kus mobiilsidevõrgu levi ei ole või see on vilets. Selliste majapidamiste tarvis, kus soovitakse saada kiire interneti püsiühendus, tuleks töötada välja sobivad tehnoloogilised lahendused (nt püsi- ja raadioühenduse segalahendused) ja selliste ehituste rahastamiseks vajalikud toetusmeetmed;
- muuta turutõrkepiirkondade kaardistamise andmed kvaliteetsemaks, s.t jätta aadressiobjektide nimekirjadest välja objektid, kuhu ei ole vaja kiire interneti juurdepääsuvõrgu ühendusi ehitada;
- planeerida ja ehitada juurdepääsuvõrke esmajärjekorras piirkondadesse ja/või majapidamistesse, mille elanikud on avaldanud soovi saada kiire interneti juurdepääsuühendus.

Auditeeritute vastused:

MKM andis teada, et 2022. aasta esimeses pooles on kavas avaldada „Eesti lairiba arendamise plaan 2021–2030“, milles nii juurdepääsuvõrkude kui ka 5G-taristu rajamise plaane detailsemalt avatakse. Arengukava „Eesti digiühiskond 2030“ eesmärgid on seatud kooskõlas Euroopa Liidu ülest eesmärkidega tagada kõigile majapidamistele nii linnas kui ka maapiirkonnas gigabitine ühendus. Need on eesmärgid, mille elluviimist korraldab MKM vastavalt raha olemasolule eelarves.

TTJA-I on kahes maakonnas käimas pilootprojekt, kus analüüsitakse detailselt kogu maakonna kaetust mobiilsideleviga. Mõõtmised tehti 2021. aasta lõpus ning analüüs valmib 2022. aasta esimeses kvartalis. Selle projekti tulemuste põhjal saab otsustada, kas sarnane analüüs tuleks läbi viia kogu Eesti kohta. Seejärel saab otsustada, kas oleks vaja kujundada ja ellu viia täiendavaid toetusmeetmeid, lähtudes mobiilsidevõrgu levi olemasolust piirkonnas.

MKM nõustus, et parem sihitatus meetmete elluviimisel oleks hea, kuid hoonetepõhiselt see MKMi hinnangul kokkuvõttes väga suurt kokkuhoidu ei pruugi anda. Pigem tuleks seda teha laiemalt piirkondade/külade kaupa.

Samuti oli MKM nõus, et juurdepääsuvõrke tuleks esmajärjekorras ehitada piirkondadesse ja/või majapidamistesse, mille elanikud ja ettevõtted on avaldanud soovi saada kiire interneti juurdepääsuühendus. Selleks paluti ettevalmistavat toetusmeetet silmas pidades kohalikel omavalitsustel, kes teavad oma elanike ja ettevõtete soove kõige paremini, selgitada välja piirkonnad, kuhu esmajärjekorras lairibaühendust vaja oleks.

TTJA arvates on toetusmeetmete kahe etapi rakendamise käigus kõik osapooled saanud hulga kogemusi, kuidas edasisi etappe paremini ellu viia. Kõiki asjaolusid arvestades on TTJA hinnangul toetusmeetmed siiski pigem õnnestunud ja aidanud kiire interneti kättesaadavust parandada.

TTJA nõustus, et tulevikus tasuks riigi toega kiire interneti arendamisel kasutada ühtemoodi nii raadioühendusel (sh mobiilside) kui ka kaablil põhinevaid tehnoloogiaid. See tähendab, et meetme regulatsiooni kujundamisel võiks anda selged tingimused ka raadioühendusele, sest kaht tehnoloogiat arvestav mudel tagab kulutõhususe.

Samuti nõustus TTJA, et turutõrkepiirkondade ning seal asuvate aadressi-objektide täpsema kaardistamise vajadus ja võimalikkus vajab täiendavat uurimist, sh kasutatavate andmete kvaliteet. Edaspidi on kavas teataval määral arvestada turutõrke piirkonnas elavate inimeste soovidega, sest TTJA-le teadaolevalt on MKM kaasanud uue meetme kujundamisse ka omavalitsustelt saadud info selle kohta, milliste aadressiobjektideni oleks vaja nende territooriumil eelkõige luua kiire internetiühendus.

Sisukord

Valdkonna ülevaade	5
Lairiba baasvõrgu arendamise audit	5
Tegevused juurdepääsuvõrkude rajamise toetamiseks	6
Euroopa Liidu toetused lairiba juurdepääsuvõrgu rajamiseks	7
Eesti eesmärgid kiire interneti arendamisel	8
Lairiba arendamise riigipoolse toetamise planeerimine	9
MKMil puuduvad selged prioriteetidid lairiba juurdepääsuvõrgu ehituse toetamiseks	9
Andmed turutõrkepiirkondade kohta peaks olema kvaliteetsemad	14
MKM sooviavalduste kogumise ega kaardistamisega ei tegele	17
Juurdepääsuvõrgu toetusprojektide elluviimine	20
Lairiba arendamise esimese etapi juurdepääsuvõrgu ühenduste valmis ehitamine on algsest graafikust maas	21
Järelevalvet toetuste kasutamise üle on seni tehtud enim lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise esimeses etapis	22
Kiire internetiühenduse kasutamine lõppkasutajate poolt	23
Kõikide soovijateni lairiba juurdepääsuvõrguga ei jõuta	24
Rajatud juurdepääsuvõrguga liituvate lõppkasutajate osakaal on seni olnud tagasihoidlik	25
Lõppkasutajad ei näe kiires internetis kasu võrreldes selle saamiseks tehtavate kulutustega	26
Riigikontrolli soovitusel ja auditeeritute vastused	34
Auditi iseloomustus	38
Auditi eesmärk	38
Hinnangu andmise kriteeriumid	38
Riigikontrolli varasemaid auditeid lairiba valdkonnas	39
Lisa A. Lairiba baasvõrgu arendamine	40
Lisa B. Lairiba juurdepääsuvõrgu arenduse aadressiobjektid ehisregistris	41
Lisa C. Abikõlblike aadressiobjektide arv lairiba juurdepääsuvõrkude eri toetusmeetmetes	42
Lisa D. Lairiba juurdepääsuvõrgu arendamine mahajäetud piirkonnas	43

Valdkonna ülevaade

1. Olulise riikliku eesmärgina on kiire interneti jõudmine iga Eesti inimeseni olnud riigi plaanides juba viimasel kahel aastakümnel. Uue arengukava „Eesti digiühiskond 2030“¹ kohaselt peaks 2030. aastaks olema Eestis asukohast sõltumata kättesaadav ülikiire, usaldusväärne ja taskukohane sideühendus, mis võimaldab luua ja kasutada uudseid teenuseid.
2. Samuti on kehtivas koalitsioonilepingus² peetud oluliseks tagada üle Eesti kiire internetiühenduse kättesaadavus. Et parandada kaugtöö võimalusi ja suurendada regionaalset konkurentsivõimet, lubatakse kiirendada juurdepääsuvõrgu ühenduste väljaehitamise tempot.
3. Aja jooksul on aga seatud plaanidest tuntavalt maha jäädud ning **ülikiire interneti** jõudmine kõigi vajajateni on algselt 2015. aastalt nihkunud esialgu 2020. aastale ning nüüdseks juba aastale 2030. Ülikiire interneti pakkumine ei ole suure osa inimesteni jõudnud **turutörke** tõttu, mida põhjustab Eesti rahvastiku hajus paiknemine ja asjaolu, et sideettevõtjatel ei ole majanduslikest ja/või muudest asjaoludest tulenevalt võimalik nendesse piirkondadesse sidevõrke luua. Seetõttu on alates 2013. aastast toetatud nii riigieelarvest kui ka Euroopa Liidu (EL) tõukefondidest lairiba baas- ja juurdepääsuvõrkude rajamist.

Ülikiire internet – vähemalt 100 Mbit/s kiirusega lairibaühendus, mida saab suurendada kuni 1 Gbit/s.

Kiire internet – internetiühendus kiirusega 30 kuni 100 Mbit/s.

Turutörge – olukord, kui turud ei suuda omapäi, ilma sekkumiseta pakkuda tõhusat tulemust ühiskonnale. Lairiba arendamisel tähendab see, et turu tulem põhjustab liiga vähesed erasektori investeeringud lairibavõrkudesse.

Allikas: Euroopa Liidu suunised riigiabieskirjade kohaldamiseks seoses lairibavõrkude kiire kasutuselevõetuga

Lairiba baasvõrgu arendamise audit

4. 2015. aastal avaldas Riigikontroll auditi teemal „Lairibavõrgu ehk kiire interneti väljaehitamise tulemuslikkus“³. Selles analüüsi, kuidas on Euroopa Liidu toetusraha eest ehitatav kiiret internetiühendust võimaldav valguskaablite võrk ehk lairiba baasvõrk (vt lisa A) aidanud ellu viia eesmärki võimaldada kõigile soovijaile aastaks 2020 kiirete internetiühenduste piiramatut kasutamist. Nagu näitas nimetatud auditi tulemus ning ka ülikiire interneti arendamise suundumused pärast auditit, ei suudetud seda eesmärki pelgalt lairiba baasvõrgu valmimisega saavutada.
5. MKMi koordineerimisel investeeriti **kiire** ja **ülikiire** interneti arendamiseks eelkõige lairiba baasvõrgu ehitamisse. Ülikiire interneti viimiseks majapidamisteni oli samuti vaja valmis ehitada juurdepääsuühendused. MKM ei arvestanud, et vaatamata baasvõrgu olemasolule ei hakka sideettevõtted paljudes hajaasustuse piirkondades juurdepääsuvõrke välja ehitama ja selle kaudu internetiteenuseid pakkuma.
6. Riigikontroll soovitas toona välja töötada ja rakendada tegevusplaani, mis võimaldaks teha kiire ja ülikiire internetiühenduse aastaks 2020 kõigile kodudele ja asutustele mõistliku hinnaga kättesaadavaks.
7. Täpsemalt soovitati Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil (MKM) koostöös Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametiga (TTJA) lõpuni viia kiire ja ülikiire internetiühenduse turutörkepiirkondade

¹ [Eesti digiühiskond 2030](#).

² [Valitsuse moodustamise kokkulepe aastateks 2021–2023](#).

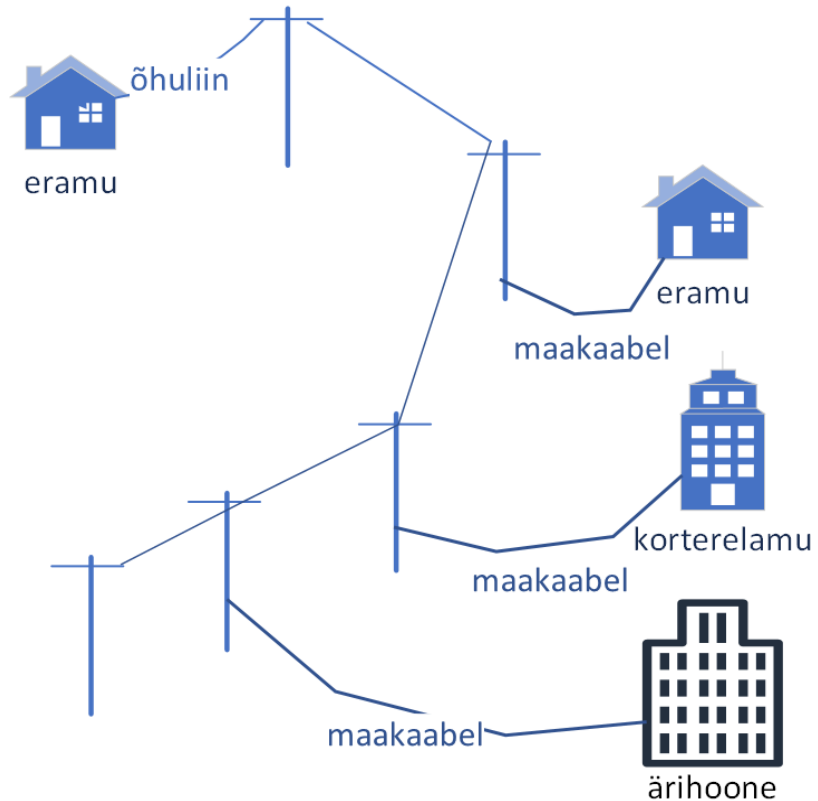
³ Avalikud auditi materjalid:

<https://www.riigikontroll.ee/tabid/206/Audit/2346/Area/4/language/et-EE/Default.aspx>.

kaardistamine ning rakendada selle uuringu tulemused juurdepääsuvõrkude (vt joonis 1) rajamise toetustegevuste planeerimiseks.

8. Samuti soovitas Riigikontroll töötada välja konkreetsed meetmed ja tegevused juurdepääsuvõrkude rajamise toetamiseks turutörkepiirkondades (s.o nii maapiirkondades kui ka suuremate asulate eramajade piirkondades).

Joonis 1. Kiire interneti jõudmine lõppkasutajani lairiba juurdepääsuvõrgu esimeses etapis

Allikas: Riigikontroll

Tegevused juurdepääsuvõrkude rajamise toetamiseks

9. Pärast auditit loodi Riigikogus lairibavõrgu toetusrühm, mis hakkas otsima erinevaid võimalusi kiire interneti viimiseks kõigi soovijateni, sealhulgas ka abinõusid ja raha eelarves juurdepääsuvõrgu rajamise toetamiseks. Samuti hakati välja töötama toetuskeeme kohalikul tasandil juurdepääsuvõrkude rajamiseks, kuid hiljem neist skeemidest loobuti.

10. Toetusrühma eestvõtmisel võttis Riigikogu vastu seadusemuudatusi, millega loodi paremad eeldused ja võimalused ehitada kogu Eestis olemasolevat taristut kasutades välja lairibavõrk. Näiteks algatati elektrituruseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus⁴, mis tagas juurdepääsu lairibavõrgu kasutuselevõtuks sobilikule füüsilisele taristule, milleks on elektri jaotusvõrgu ettevõtjale kuuluvad elektripostid.

11. Selle muudatuse järel eraldati riigieelarvest 20 miljonit eurot, et kiiret, töökindlat ja taskukohast internetiühendust võimaldaval valgus-

Lairiba juurdepääsuvõrgu ehituse toetamine

⁴ Riigikogu 18.01.2017. a seadus.

kaabel jõuaks igasse Eesti majapidamisse ja ettevõttesse. Selleks kuulutas TTJA⁵ 2018. aastal välja **lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise esimese etapi** ehk avaliku konkursi toetuse andmiseks. Eesmärk oli kaasa aidata juurdepääsuvõrgu passiivse lairibataristu ehitamisele, mis võimaldaks lõppkasutajale osutada ülikiiret lairibateenust piirkondades, kus teenus puudus või ei olnud piisava kiirusega ning kuhu Eesti sideoperaatorid ei plaaninud investeerida lähema viie aasta jooksul, s.t turutõrkepiirkondades.

12. Avaliku konkursi võitjaks kuulutati Elektrilevi OÜ, kellega sõlmiti toetuse kasutamise leping. Lepinguga kohustus Elektrilevi OÜ aastatel 2019–2023 toetusega kogusummas 20 miljonit eurot viima lairiba juurdepääsuvõrgu kokku 40 016 aadressiobjektini.

13. Seoses muudatustega Eesti Energia kontsernis alustas 1. jaanuarist 2021 tegevust uus ettevõtte Enefit Connect OÜ, mis võttis muu hulgas üle ka kõik nimetatud lepingust tulenevad õigused ja kohustused. Lisaks riigi tellimusel väljaehitatavatele ühendustele 40 000 aadressiobjektini planeeris Enefit Connect OÜ ise võrgu ehituseks investeerida ka omavahendeid ning ehitada täiendavalt välja juurdepääsuvõrgu veel umbes 60 000 aadressiobjektini.

14. 2020. aastal tuli Vabariigi Valitsus välja „COVID-19 haigust põhjustava koroonaviiruse levikuga seotud kriisi ja sellest tuleneva eriolukorra mõju leevendamiseks ette nähtud toetusmeetmetega“.⁶ Neist ühe meetmena töötati välja **lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise teine etapp**.

15. Teise etapi käigus oli algselt plaanis eraldada sideettevõtete (nn **taristumeede**) ja lõppkasutajate (nn **lõppkasutaja meede**) toetamiseks vastavalt 6 ja 9 miljonit eurot. Kuna aga lõppkasutaja meetme konkursile esitati taotlusi vaid umbes 15,5% ulatuses kogu toetussummast, otsustati allesjäänud eelarvest täiendavalt 4,5 miljonit suunata samuti taristu-meetmesse.

16. Taristumeetme raames otsustati kiire interneti ühendus ehitada välja 7337 aadressobjektini. Lõppkasutaja meetme raames sai toetust 4670 majapidamist internetiteenusega liitumiseks või internetiühenduseks vajalike seadmete väljavahetamiseks.

Euroopa Liidu toetused lairiba juurdepääsuvõrgu rajamiseks

17. Aastatel 2021–2027 on Vabariigi Valitsus otsustanud ELi toetusi kasutada püsühenduste rajamiseks turutõrkepiirkondades kokku 69,29 miljoni euroga, millest

- 24,29 miljonit saadakse taasterahastust NextGenerationEU (ehk Recovery and Resilience Facility, RRF) ja
- 45 miljonit Euroopa Regionaalarengu Fondist (ERF).

18. Nimetatud raha kasutamiseks oli MKM auditi ajaks välja töötanud esimese versiooni dokumendist „Eesti lairiba arendamise plaan 2021–

⁵ Sel ajal TJA ehk Tehnilise Järelevalve Amet.

⁶ Vabariigi Valitsuse 28.04.2020. a määrus nr 31.

Taristumeede – riikliku toetuse meede elektroonilise side juurdepääsuvõrgu rajamiseks.

Lõppkasutaja meede – toetusmeede lõppkasutajatele kiiret ühendust (vähemalt 30 Mbit/s) võimaldavate kaabel- või traadita püsühendusvõrkudega liitumise kulude hüvitamiseks.

Toetused perioodiks 2021–2027

2030“. See plaan annab detailse ülevaate juurdepääsuvõrkude olemasolu praegusest olukorrast ning tutvustab MKMi plaane toetada aastatel 2021–2030 sidetaristu ehitamist turutõrkepiirkondadesse. Sama plaaniga sätestatakse ka toetustegevused, et tagada katkematu 5G-ühendus peamistel Eesti transpordikoridoridel.

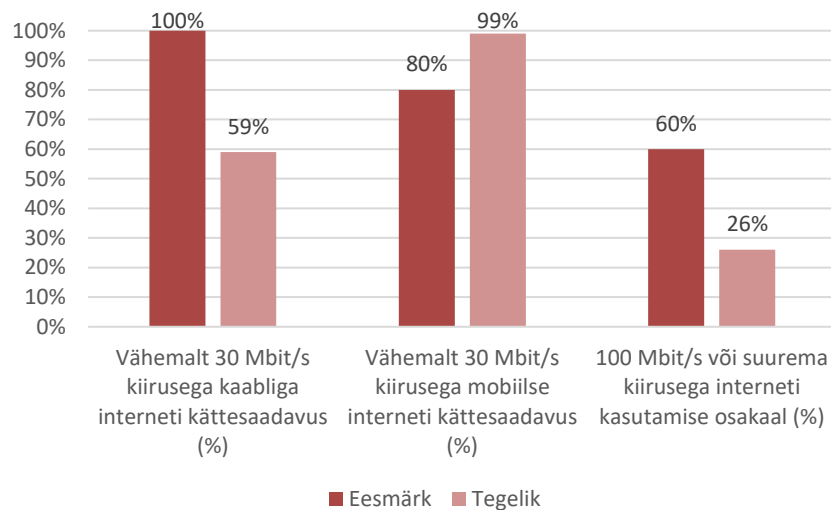
Eesti eesmärgid kiire interneti arendamisel

19. Eesti eesmärgid kiire interneti arendamisel on kirjas eelnevate aastate infoühiskonna arengukavades⁷ ning lähtuvad Euroopa Liidu üldistest eesmärkidest samas valdkonnas.

20. Eelmise arengukava kohaselt oli eesmärk, et vähemalt 30 Mbit/s kiirusega kaabliga internet on aastaks 2020 kättesaadav kõigile Eesti inimestele ning et sama kiirusega mobiilne internet on samaks ajaks kättesaadav 80%-l Eesti alal (vt joonis 2). TTJA andmed näitasid, et vähemalt 30 Mbit/s kiirusega internet oli 2020. aastaks kättesaadav 59%-le ja mobiilne internet 99%-le lõppkasutajatest.^{8,9}

21. Samuti plaaniti, et 2020. aastaks on 100 Mbit/s või suurema kiirusega kaabliga interneti kasutuslepingute osakaal saavutanud kõigist kasutuslepingutest vähemalt 60% taseme, tegelikult küündis see vaid 26%-ni. Seega ei saavutatud 2020. aastaks kaabliga internetile seatud eesmäärke.

Joonis 2. Aastaks 2020 seatud kiire internetiga hõlmatus eesmärkide saavutamine

Allikas: „Eesti infoühiskonna arengukava 2020“ ja selle täitmise aruanne

22. Uued lairiba arendamise eesmärgid on seatud auditi ajal veel kooskõlastamisel olnud strateegiadokumendis „Eesti digiühiskond 2030“.¹⁰ Põhieesmärk on, et 2030. aastaks on Eestis asukohast sõltumata kättesaadav ülikiire, usaldusväärne ja taskukohane sideühendus, mis võimaldab luua ja kasutada uudseid teenuseid.

⁷ Viimati „Eesti infoühiskonna arengukava 2020“ ja rakendusplaan aastateks 2018–2022

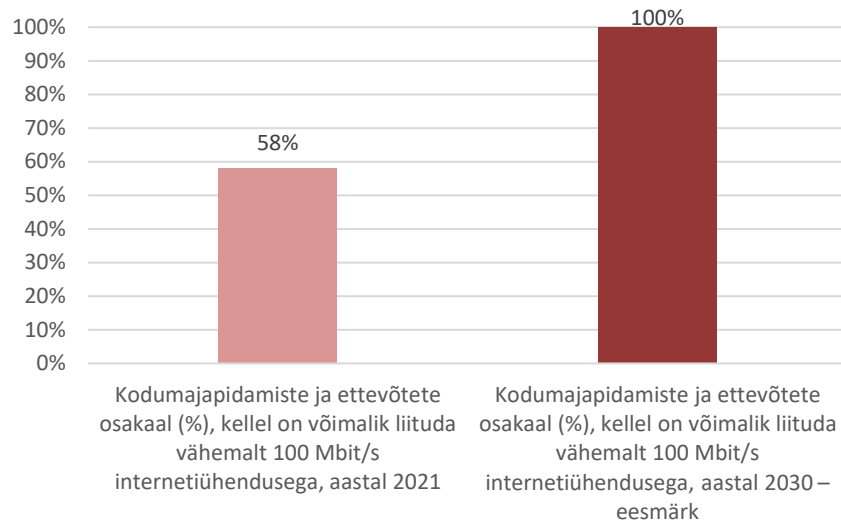
⁸ TTJA „Aruanne elektroonilise side valdkonnas toimunud arengutest 2020. aastal“.

⁹ TTJA „Mobiilse interneti andmesidekiirused Eestis“. September 2019, <https://www.ttja.ee/media/587/download>.

¹⁰ <https://www.mkm.ee/et/eesmargid-tegevused/infoühiskond/digiühiskonna-arengukava-2030>.

23. Selle eesmärgini jõudmise mõõdik on Eesti kodumajapidamiste ja ettevõtete osakaal, kellel on võimalus liituda vähemalt 100 Mbit/s internetiühendusega (vt joonis 3), mida saab suurendada kuni kiiruseni 1 Gbit/s. TTJA hinnangul on 2021. aastal võimalik liituda ühendusega, mille kiirus on vähemalt 100 Mbit/s, 58%-l kodumajapidamistel ja ettevõtetel, ning aastaks 2030 planeeritakse jõuda 100%-ni.

Joonis 3. Aastaks 2030 seatud kiire internetiga hõlmatus eesmärk ja praegune tase

Allikas: „Eesti digiühiskond arengukava 2030“

Lairiba arendamise riigipoolse toetamise planeerimine

24. Euroopa Liidu toetuste abiga rajatud lairiba baasvõrk on avardanud võimalusi ülikiire lairibaühenduse kasutamiseks üle Eesti, kuid piirkondades, kus majapidamised ja ettevõtted asuvad hajusalt, ei ole sideettevõtetel äriliselt otstarbekas internetiteenuseid pakkuda. Seetõttu tuleb riigil seda huvi stimuleerida juurdepääsuvõrgu ehitamise toetamisega turutõrkepiirkondades.

MKMil puuduvad selged prioriteedid lairiba juurdepääsuvõrgu ehituse toetamiseks

25. Riigikontroll võttis eelduseks, et MKMil on olemas pikaajaline ja realistlik plaan ülikiire interneti juurdepääsuvõrgu valmis ehitamise toetamise kohta turutõrkepiirkondades.

26. Riigikontrolli hinnangul peaks selles plaanis olema muu hulgas kirjeldatud toetusvajadused (s.o milliste aadressiobjektideni on juurdepääsuvõrgu ehitust vaja toetada), tegevuskava, ehituse prioriteedid, ajaplaan, toetusmeetmed, finantsplaan, võimalikud tehnoloogilised lahendused. Samuti peaks MKM jooksvalt analüüsima käimasolevaid ja lõppenud toetusmeetmeid, et neist saaks teha järeltõrkepiirkondades pikaajaliste plaanide muutmiseks.

27. Sellist plaani lairiba juurdepääsuvõrgu rajamise kohta turutõrkepiirkondadesse aga olemas ei olnud. Kui riik hakkas 2018. aastal juurdepääsuvõrgu ehitust toetama, toimus see toetusmeetme määruste alusel.

Lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise plaan

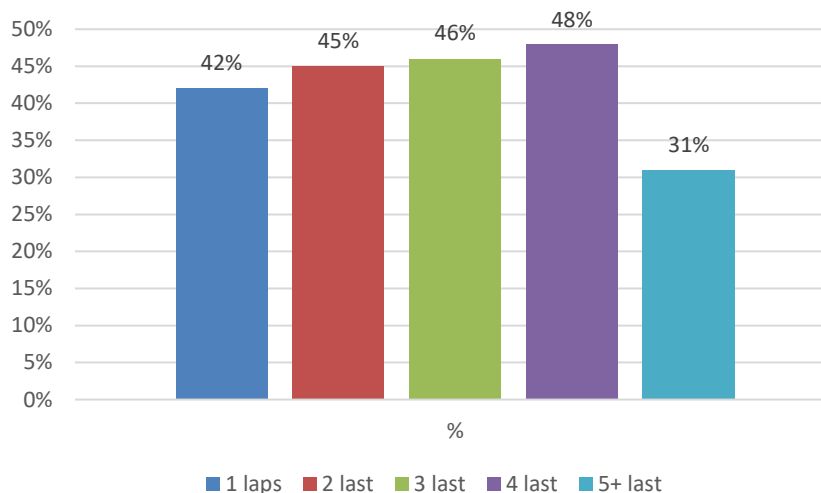
28. Praeguseks on koostatud algne versioon dokumendist „Eesti lairiba arendamise plaan 2021–2030“ ja olemas on Vabariigi Valitsuse otsus toetada lairiba juurdepääsuvõrkude ehitust ELi toetustest aastani 2030 kokku summas 69,29 miljonit eurot. Lisaks on kasutada lairiba juurdepääsuvõrgu esimese etapi väljamakseteks ca 12 miljonit eurot, mille eest ehitab Enefit Connect OÜ välja ligikaudu 25 000 ühendust aastani 2023.

29. Samas puudub MKMil selline plaan, mis tooks selgust, kuidas on võimalik kiire internet viia esmalt nende majapidamisteni, kes seda soovivad ja tahaksid seda kohe kasutama hakata. Kuna riigil puudub lähiaastatel raha, et ehitada turutõrkepiirkonnas välja kogu lairiba juurdepääsuvõrk, tuleks esmalt võrk rajada just nende majapidamisteni.

30. MKM on juurdepääsuvõrgu ehitamisel seadnud eesmärgi rajada see võimalikult paljude aadressiobjektideni, võttes arvesse kõigi Eesti piirkondade katmist juurdepääsuvõrguga.¹¹ Muid prioriteete ei ole MKMil lairiba juurdepääsuvõrgu rajamisel olnud. Näiteks toimub ehituse toetamine olenemata sellest, kas neil aadressidel elavatel peredel või ettevõtetel on soov ülikiiret internetiühendust tarbima hakata või milline on turutõrkepiirkondades asuvates majapidamistes elavate inimeste vanus ja sellest tulenevalt eeldatav vajadus ülikiire interneti järele.

31. Praeguseks valmis ehitatud juurdepääsuühendustega on liitunud enam majapidamised, kus elavad lastega pered, kui majapidamised (vt joonis 4), kus elavad üksi või mitmekesi eakamad inimesed (vt joonis 5).¹² See tähendab, et ehituste planeerimisel võiks selliste asjaoludega senisest enam arvestada. Ka need on kriteeriumid, mida tuleks piiratud eelarve tingimustes võrgu rajamisel arvesse võtta.

Joonis 4. Majapidamises elavate lastega perede internetiga liitumine I meetme elluviimise käigus loodud ühendustega (2021. aasta augusti seisuga)

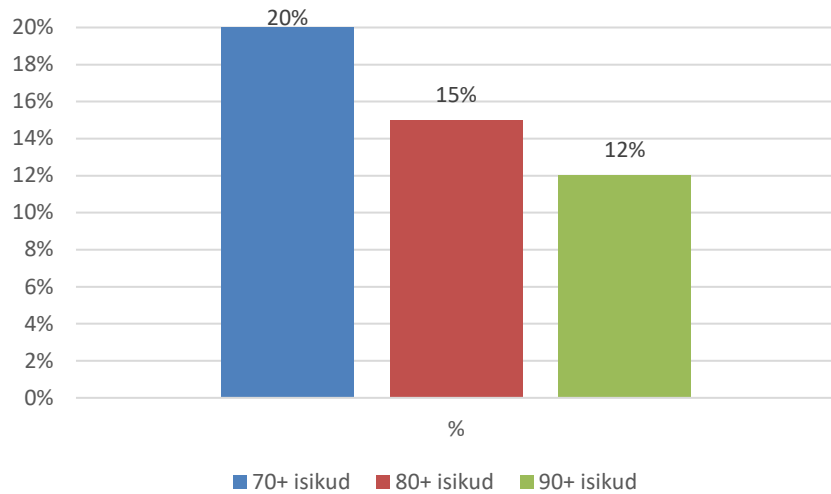

Allikas: Enefit Connect OÜ, Statistikaamet ja Riigikontroll

¹¹ Ettevõtlus- ja infotehnoloogiainistri 11.06.2018. a määruse nr 30 § 7 lõige 1 ja § 19 lg 2 punkt 1.

¹² Analüüsis kasutati rahvastikuregistri andmeid.

Joonis 5. Majapidamises elavate eakate liitumine internetiga I meetme elluviimise käigus loodud ühendustega (2021. aasta augusti seisuga)

Allikas: Enefit Connect OÜ, Statistikaamet ja Riigikontroll

32. Enefit Connect OÜ sõnul lähtuvad nad TTJAga sõlmitud lepingust¹³ ja juurdepääsuvõrku rajatakse seal sätestatud prioriteetidest lähtudes. Sealhulgas püütakse ehitada juurdepääsuvõrk võimalikult paljude aadressiobjektideni, viia võrk nendeni, kes on Enefit Connect OÜ-le liitumissoovi avaldanud, ja tagada võimalikult optimaalne kaugus lairiba baasvõrgu liitumispunktidest.

33. Veel kinnitamata dokumendis „Eesti lairiba arendamise plaan 2021–2030“ on juurdepääsuvõrgu ehitamise toetamiseks tulevikus ära määratud järgmised riigipoolsed põhitingimused:

- Toetuse eelarve jagatakse kohalike omavalitsuste kaupa, aga kõige enam toetatakse piirkondi, kus on suurem hulk turutõrkepiirkonnas asuvaid aadressiobjekte.
- Toetust antakse ainult väljaspool linnu asuvate hoonete ühendamiseks kiire internetiga.
- Liitumistasu lõppkasutajatele ei tohi ületada 200 eurot.
- Toetuse abil rajatav juurdepääsuvõrk peab vajaduse korral võimaldama osutada lairibateenust allalaadimiskiirusega kuni 1 Gbit/s.

34. Riigikontrolli hinnangul on ülal nimetatud kriteeriumid võrguehituse planeerimiseks üldjuhul mõistlikud, ent piiratud toetuseelarve korral ei pruugi olla mõistlik rajada võrk kohe kogu asustusüksusesse. Välja tuleks ehitada võrk potentsiaalselt kiiret interneti tarbima hakkavate aadressiobjektideni ja ülejäänud aadressiobjektidele luua liitumisvõimalused tulevikuks. Üldise põhitingimusena võiks lisada sooviavaldustega aadressiobjektide eelistamise võrguehituse planeerimisel.

¹³ Järgmise põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu passiivse lairibataristu rajamise toetuse kasutamise leping nr JV-KHO-11/21054 (28.11.2018).

35. Lisaks eelnevale on lairiba arendamise plaanis toodud kolm tehnilist lahendust kiire interneti viimiseks lõppkasutajani: asukohaga fikseeritud raadiolahendus, valguskaabli paigaldamine olemasolevatele elektripostidele ja valguskaabli paigaldamine maapinda. Esimene lahendustest on kõige odavam ja viimane kalleim.

36. Sõltuvalt lahendusest või nende kombinatsioonist saab plaani realiseerimiseks oleva eelarvega viia juurdepääsuvõrgu 13 000 kuni 34 000 aadressiobjektini (vt tabel 1). Lairiba arendamise plaani kohaselt on Eestis (2021. aasta aprilli seisuga) 66 000 aastaringses kasutuses olevat hoonet, kus puudub vähemalt 30 Mbit/s kiirusega püsühendus ja kuhu seda ka käimasolevate erainvesteeringute ning riiklike toetusmeetmete abiga kuni aastani 2023 ei ole kavas ehitada.

37. Seetõttu võib väita, et aastani 2030 ELi toetustest saadava 69 miljoni euroga ei ole võimalik välja ehitada püsühendust MKMi määratud arvu aadressiobjektideni.

Tabel 1. Erinevad juurdepääsuvõrgu rajamise meetodid

Võrgu ehitusmeetod	Keskmine maksumus aadressiobjekti kohta (eurodes)	Eli toetustega väljaehitatavate ühenduste arv	66 000 ühenduse väljaehitamiseks vajalik eelarve (mln eurodes)
Fikseeritud raadiolahendus	2 000	34 645	133,2
Valguskaabel elektripostidel	2 500	27 716	166,5
Valguskaabel maapinnas	5 200	13 325	346,4

Allikas: Eesti lairiba arendamise plaan 2021-2030

38. Lairiba arendamise plaanist ei selgu, milliseid tehnoloogilisi tüüp-lahendusi ja millistel juhtudel tuleks kasutada eri aadressiobjektideni kiire interneti väljaehitamiseks, et aastaks 2030 ELi tõukefondidest saadavad toetused optimaalselt ära kasutada. Seetõttu ei ole selge, kuidas on selle plaaniga arengukavas „Eesti digiühiskond 2030“ eesmärgid (vt p 14) täidetavad.

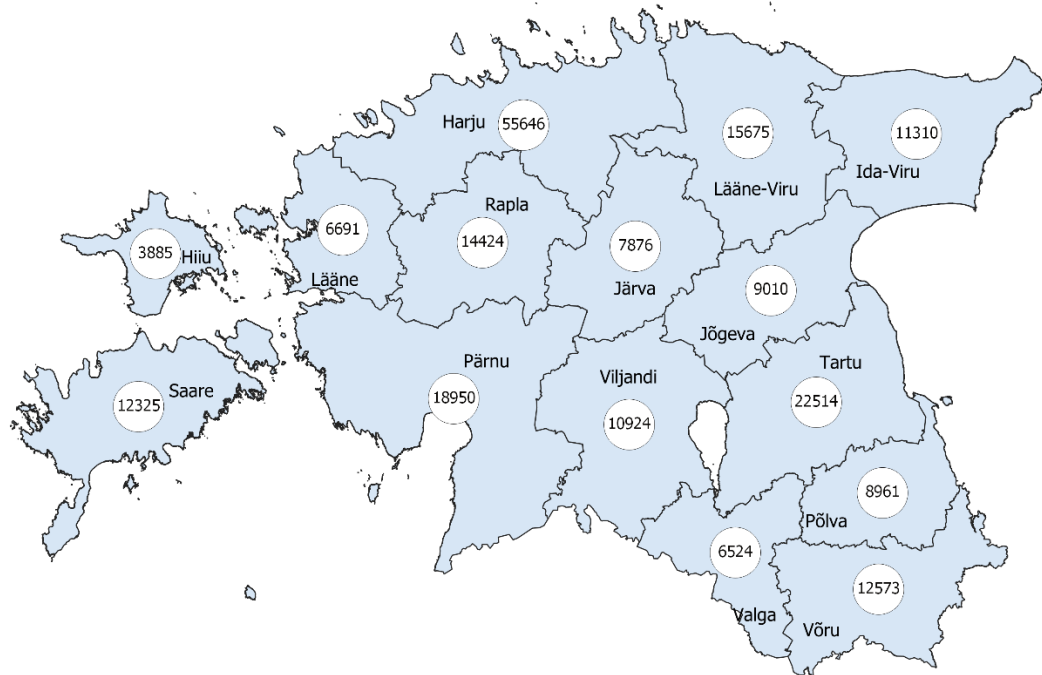
39. Positiivse poole pealt tuleb märkida, et praeguste riiklike toetusmeetmete analüüsimise tulemusel on uuendatud toetuspõhimõtteid ja see kajastub ka lairiba arendamise plaani üldpõhimõtetes. Muudatusi on tehtud ka lairiba arendamise teises etapis võrrelduna esimesega – toetust antakse enamatele sideettevõtjatele ja samuti soovitakse parandada tulevikus lõppkasutajate teavitamist sellest, kuhu toetuse abil võrku rajama hakatakse ja kus on juba võimalik kiire internetiga liituda.

40. Audit näitas, et MKMil ei ole pikaajalist realistlikku plaani, mille tulemusel ehitataks lairiba arendamise teise etapi käigus valmis turutõrke-piirkondadesse ülikiire interneti juurdepääsuvõrgu ühendused MKMi määratud üle 200 000 aadressiobjektini (vt joonis 6). Olemas on vaid üldine finantsplaan ja ELi toetus aastateks 2021–2027 summas 69 miljonit eurot. Selle raha eest on hinnanguliselt võimalik välja ehitada 13 000 kuni 34 000 juurdepääsühendust (vt tabel 1).

41. Praeguse ehitustempo juures kuluks üle 10 aasta, et viia kiire interneti juurdepääsühendus MKMi määratud aadressiobjektideni. Erinevate

toetusmeetmete väljatöötamisel on MKM analüüsinud neist varasemaid ja uuemates meetmetes arvesse võtnud saadud õppetunde.

Joonis 6. Turutõrkepiirkondades asuvate adressiobjektide arvuline jaotus maakondade kaupa lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise teise etapi taristumeetmes

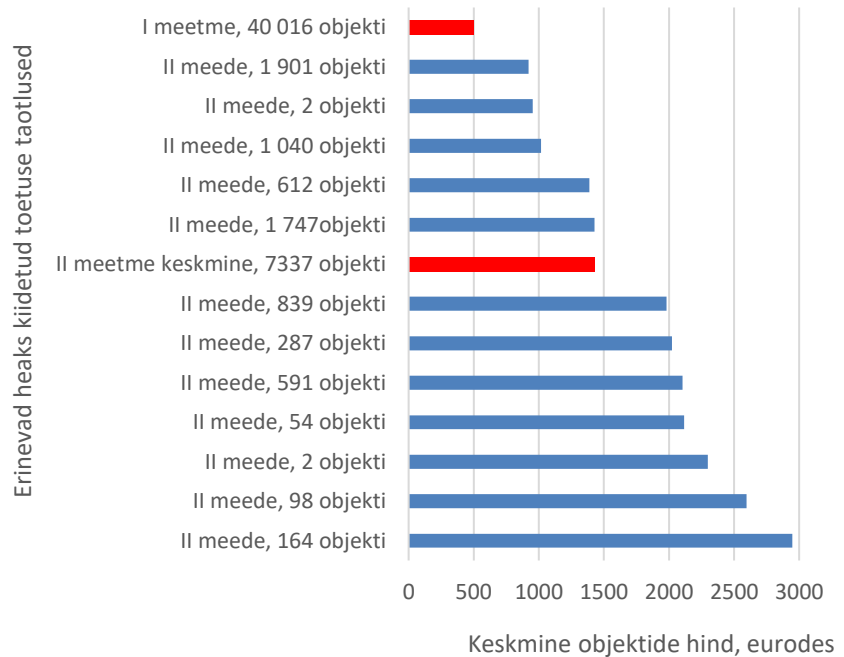

Allikas: väliskaubandus- ja infotehnoloogiaministri 27.08.2021. a määrus nr 53 „Järgmise põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu rajamise teise etapi toetusmeetme tingimused ja kord“; <https://www.riigiteataja.ee/akt/102092020002>

42. Võrgu ehitamisel ja edasiste investeeringute planeerimisel tuleb arvestada ka hinnatõusuga – võrgu ehitajate sõnul on tööde ja toorme hinnad juba tõusnud. Lisaks suureneb objektide hulk, mille kaugus ühenduspunktidest on suurem, ühendamine keerulisem ning ka kulu on kõrgem. Lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise esimese meetme raames sõlmitud lepingu kohaselt on ühe ühenduse väljaehitamise toetuse suurus ligi 500 eurot (vt joonis 7).

43. Lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise teises etapis jagati toetusi, lähtudes võrguehitusettevõtete esitatud taotlustest, mis järjestati alates odavaimast adressiobjektile internetiühenduse rajamise hinnast kuni eelarve täitumiseni. Selle meetme puhul kujunes ühenduse ehitamise hinnaks juba keskmiselt 1431 eurot. Kõige suurem toetus objekti kohta oli aga keskmiselt 2948 eurot.

Joonis 7. Juurdepääsuühenduste väljaehitamise toetus eurodes esimese ja teise lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise etapi taristumeetme lepingutes

Allikas: TTJA

Andmed turutõrkepiirkondade kohta peaks olema kvaliteetsemad

44. Lairiba juurdepääsuvõrgu ehituse toetamise üks olulisemaid eeldusi on, et turutõrkepiirkonnad on kindlaks määratud, s.t on kaardistatud piirkonnad, kuhu sideettevõtetal pole kavas juurdepääsuvõrke ise ehitada.

45. Seetõttu hinnati auditi käigus, kas MKM ja TTJA on kindlaks määranud turutõrkepiirkonnad ja neis piirkondades asuvad aadressiobjektid. TTJA järgi olid need aadressiobjektid,

- millel puudub tehniline võimalus kiire internetiga liituda;
- kus asuvad eluruumid või ettevõtlusega seotud ruumid ning
- kus ei ole internetiteenuse osutajatel plaanis lähemate aastate (s.t 3–5 aasta) jooksul kiire interneti juurdepääsuvõrku välja ehitada.

46. Turutõrkepiirkondade väljaselgitamise ja kaardistamise tegi MKM ülesandeks TTJA-le. TTJA töötas 2016. aastal välja veebipõhise kaardirakenduse¹⁴ (edaspidi netikaart), kuhu kantakse ka info toetust vajavate ja toetust saanud aadressiobjektide kohta.

47. Lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise esimese ja teise etapi läbiviimise eel on TTJA küsinud sideettevõtjatelt välja aadressiobjektide nimekirjad, kuhu neil on plaanis järgneva kolme aasta jooksul ise juurdepääsuvõrk rajada. Need aadressid, kuhu sideettevõtjad ei planeeri võrku rajada, on TTJA märkinud ka netikaardile ja lisanud toetusmeetmete määrustele kui abikõlblikud aadressiobjektid.

¹⁴ Aadressil <https://www.netikaart.ee/>.

Turutõrkepiirkondade kindlaksmääramine

48. Aadressiobjektide algandmed on TTJA võtnud riigi aadressiandmete infosüsteemist¹⁵, kuid muudest registritest (nt ehitisregistrist) ei ole täpsemaid andmeid nimetatud aadressiobjektide kohta päritud, et analüüsida nende sobivust toetuse saamiseks.

49. Audit näitas, et turutõrkepiirkonnas asuvate aadressiobjektide kindlaksmääramine peaks olema kvaliteetsem. Toetust saanud võrguehitusettevõtete info kohaselt on ehituse käigus selgunud, et abikõlblike aadressiobjektide hulgas on selliseid objekte, mis enamasti eraldi fiiberoptilise kaabli sisseviimist ei vaja. Tegemist on näiteks majapidamiste juures asuvate kuuride, garaažide või muude abihoonetega (vt joonis 8). Selliste objektide puhul ehitab võrguehitusettevõtte pigem juurdepääsuvõrgu selle hooneni, kust lõppkasutaja tulevikus internetiühendust kasutama hakkab. Samas võtab seesugune aadressiandmete üle kontrollimine juurdepääsuvõrgu rajajalt liigselt aega.

50. Lisaks võib nimekirjadest leida majapidamistest eraldi paiknevaid objekte, kuhu üsna tõenäoliselt ei ole vaja interneti juurdepääsuvõrgu ühendusi ehitada, samuti näiteks korduvaid aadresse ja valede koordinaatidega aadressiobjekte. Selline ebatäpne info interneti juurdepääsuühendusi vajavate aadressiobjektide kohta paisutab lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise esimese ja teise etapi määruste lisades olevaid nimekirju ning näitab juurdepääsuühenduste vajadust tegelikust suuremana.

Joonis 8. Kolm abikõlblikku aadressiobjekti Maa-ameti kaardirakenduse (ülal) ja netikaardi (all) andmetel, mille puhul on tegemist ühe elumaja ja selle kahe abihoonega

Allikas: Maa-ameti kaardirakendus ja www.netikaart.ee

¹⁵ <https://xgis.maaamet.ee/adsavalik/>.

51. Riigikontroll võrdles toetusmeetmete määruste lisades olevaid abikõlblikke aadressiobjekte ehitisregistris olevate andmetega (vt lisa B). Selgus, et vähemalt 13 232 nimekirjas oleval aadressiobjektile ehk 6%-l puudub elektriühendus, 993 hoonet ehk 0,5% on staatuses „kasutusest maas“ (s.t ehitis on olemas või osaliselt lagunenud ega ole kasutusel) ning 813 objekti ehk 0,5% on lammutatud. Mitte kõigi nende aadressiobjektideni ei ole lairiba juurdepääsuvõrku võimalik ega otstarbekas rajada.

Netikaardi andmete õigsus ja ajakohasus

52. Kuna netikaart ja seal sisalduv info on lairiba juurdepääsuvõrgu ehitamise toetamise alusandmete allikas, kontrolliti auditi käigus, kas netikaardil olevaid andmeid turutõrkepiirkondades olevate aadressiobjektide kohta hoitakse aja- ja asjakohastena. Näiteks vaadati, kas toetuste määruste lisades olevad aadressiobjektid olid kantud netikaardile ning kas lairiba juurdepääsuvõrgu toetusmeetmetest planeeritavate ehituste ja ehitamisel piirkondade ja aadressiobjektide info on tehtud avalikuks.

53. Auditi tulemusel selgus, et kõiki objekte ei olnud netikaardile kantud. Kaardilt oli puudu ligi 8000 unikaalse identifitseerimisnumbriga objekti. Neist suurema osa moodustasid objektid, mille identifitseerimisnumber oli muutunud (nt katastriüksuste jagunemisel, aadressiandmete muutumisel või muul põhjusel), ent objektid olid aadressi kaudu siiski leitavad.

54. Lõppkasutajad saavad Enefit Connect OÜ veebilehe kaudu teha päringu selle kohta, kas jooksva aastal ehitatakse juurdepääsühendus nende majapidamiseni. Samas ei ole võimalik netikaart.ee kaudu ega muul viisil teada saada, kuhu plaanitakse juurdepääsuvõrku ehitada lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise esimese etapi järgmistel aastatel. Info ehitusplaanide kohta avaldatakse vaid suurema asustusüksuse (tavaliselt küla) tasemel.

55. Lisaks selgus auditi käigus, et turutõrkepiirkondades elavatel inimestel ei ole võimalik teada saada, kas ja millal kiire interneti juurdepääsuvõrk võiks jõuda nende majapidamiseni. Enefit Connect OÜ sõnul on põhjuseks, et lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise esimese etapi käigus planeeritakse töid maksimaalselt kaks aastat ette ja kaugemal tulevikus rajatavaid objekte ei ole võimalik ette näha. Samuti ei ole võimalik lähiaastate plaanide kohta infot saada netikaart.ee veebilehekülje kaudu.

Info värskendamine turutõrkepiirkondade kohta

56. Auditi üheks eelduseks oli samuti see, et võrguoperaatoritelt saadakse regulaarselt ajakohast infot turutõrkepiirkondade määramiseks ja ligipääsuvõrgu ühenduste ehituste planeerimiseks, s.t TTJA ajakohastab andmeid turutõrkepiirkondadesse juurdepääsuvõrkude rajamise kohta netikaardi rakenduses.

57. Selgus, et infot turutõrkepiirkondade kohta värskendatakse toetusmeetmete loomisel, seni on seda tehtud kahel korral. Andmete uuendamist tulekski teha minimaalselt iga uue toetusmeetme väljakuulutamise eel, et omada jooksvalt ajakohast infot turutõrkepiirkondade kohta. Samas tuleks MKMil aga andmete uuendamise sagedus ja kord turutõrkepiirkondade kohta kindlaks määrata.

58. Audit näitas, et TTJA uuendab netikaardil turutõrkepiirkondadesse väljaehitatud aadressiobjektide andmeid (kontrollitud esimese vastuvõtuakti põhjal). Andmeid uuendatakse vastuvõetud tööde aktide ja aadressiobjektide kohta seal olevate andmete alusel.
59. Riigikontroll kontrollis, kas juurdepääsuvõrgu ühenduste ehitamisel arvestatakse ka mahajäetud piirkondadega, näiteks ega abikõlblikel aadressidel ei ole lammutamisele kuuluvaid majasid või korterelamuid, kust elanikud on juba lahkunud või lahkumas.
60. Auditi tulemusel selgus, et ei MKM ega TTJA seda infot ei analüüsi. Toetuse saajad peavad ise tagama selle, et võrk ehitatakse vaid nende aadressiobjektideni, kus see hiljem ka kasutusele võetakse.
61. Määruste lisade analüüsimisel leidis Riigikontroll seal vigu, nimelt sisaldasid nimekirjad mitmeid aadressiobjekte topelt (vt lisa C). Samuti selgus kontrollimise käigus, et mõned määruste nimekirjades olevad aadressiobjektid on sellised, mida võidakse lammutada või kus keegi ei ela (vt lisa D).
62. Näiteks on Rahandusministeeriumi kaardistatud Valga ja Lüganuse vallas kokku 174 seesugust hoonet, mis kuuluvad ka lairiba juurdepääsuvõrgu rajamise toetusmeetmete abikõlblike aadressiobjektide hulka. Lisaks on Päästeameti andmetel samade aadressiobjektide seas 462 hoonet, mis on potentsiaalselt ohtlikus olukorras (seisavad tühjalt ja lagunevad).
63. Audit näitas, et lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise esimese ja teise etapi ettevalmistamisel ning turutõrkepiirkondade kaardistamisel oli mitmeid probleeme. MKM ei tea, kui palju on selliseid aadressiobjekte, kus puudub kaabli kaudu interneti püsiühendus ja kus ka mobiilsidevõrgu levi ei ole või see on vilets. Sellise info olemasolu võimaldaks esmajärjekorras planeerida juurdepääsuühenduste ehitamist nende aadressiobjektideni. Samuti on toetuskõlblike aadressiobjektide hulgas selliseid, kuhu internetiühendust ei vajata. Seetõttu tuleb võrguehitajatel ja internetiteenuse osutajatel otsustada, kas konkreetsele objektile tasub ühendus välja ehitada.
64. Samuti ei olnud netikaardile kantud kõik aadressiobjektid nende õigete tunnustega. Turutõrkepiirkondades elavatel inimestel ei ole võimalik teada saada, kas ja millal kiire interneti juurdepääsuvõrk võiks jõuda nende külle või majapidamiseni.

MKM sooviavalduste kogumise ega kaardistamisega ei tegele

65. Kõige otsesemaks internetiühenduse vajaduse väljenduseks on lõppkasutaja sooviavaldus. Seni on sooviavaldusi kogunud nii juurdepääsuvõrgu rajajad kui ka internetiteenuse pakkujad eraldi. Seejuures ükski eraettevõtte neid sooviavaldusi omavahel ei vaheta, kuna klientide soove konkurentidele ei jagata ning seni pole ettevõtted ka küsinud sooviavaldajatelt luba selliste isikuandmete jagamiseks.
66. Seetõttu on tekkinud olukord, kus lõppkasutaja peab soovi kiirema interneti saamiseks avaldama vähemalt kaks korda – juurdepääsuvõrgu rajajale ja vähemalt ühele internetioperaatorile. MKMil ega TTJA-l ei ole aga seejuures infot nende sooviavalduste kohta.

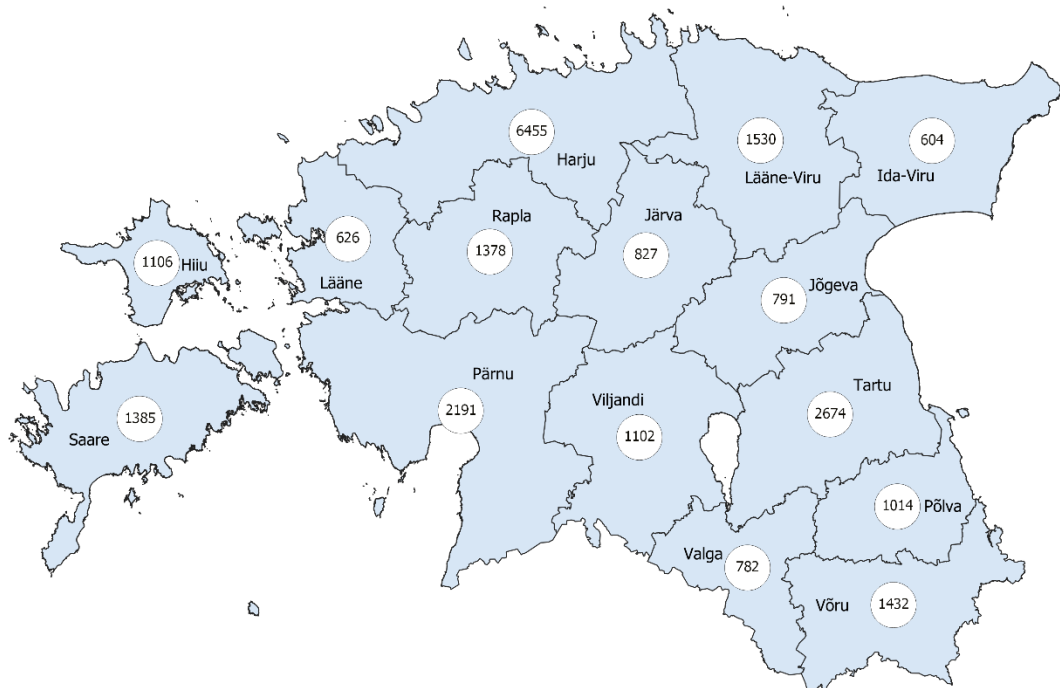
67. MKMi sõnul ei ole selleks ka vajadust, kuna teenusepakkujale esitatud sooviavaldus on sisuliselt eraettevõtte äriinfo ning ettevõtte ja kliendi omavaheline asi. Samas märkisid mõned võrguarendajad ja sideettevõtted auditi käigus, et internetiteenuse tarbijale on praegune olukord keeruline, sest tema tahaks oma soovist saada kiire internetiühendus anda teada ühe korra ja ühes kohas.

68. Sooviavalduste kogumine on eriti tähtis olukorras, kus riigil ei ole raha, et toetada turutõrkepiirkonnas kogu juurdepääsuvõrgu valmis ehitamist. Just soovi avaldanud aadressiobjektidel elavaid inimesi peaks eelistama juurdepääsuvõrgu ehituse planeerimisel.

69. Riigikontroll vaatas lähemalt, kas suurem osa toetust saavatel aadressidel elavatest inimestest või ettevõtlusega seotud asukohtades tegutsevatest ettevõtjatest on avaldanud soovi kiire internetiga liituda. Samuti eeldati, et MKMil ja TTJA-l on ülevaade kiire interneti saamiseks soovi avaldanud aadressiobjektidest ja ühtlasi on teada sooviavalduste hulk eri piirkondades, sest see võimaldaks paremini planeerida juurdepääsuvõrkude ehitamist ja ehitada esmajärjekorras sinna, kus on kiire interneti soovijad.

70. Lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise esimeses etapis määras MKM turutõrkepiirkonda kuuluvaks 162 535 aadressiobjekti. Neist on 23 897 majapidamist ja ettevõtet saatnud 2021. aasta novembri seisuga Enefit Connect OÜ-le sooviavalduse liituda kiire interneti juurdepääsuvõrguga (vt joonis 9). Enefit Connect OÜ valmis ehitatud ja ehitamisel oleva 18 521 aadressiobjekti kohta on 2021. aasta novembri seisuga laekunud 2375 sooviavaldust (vt joonis 10).

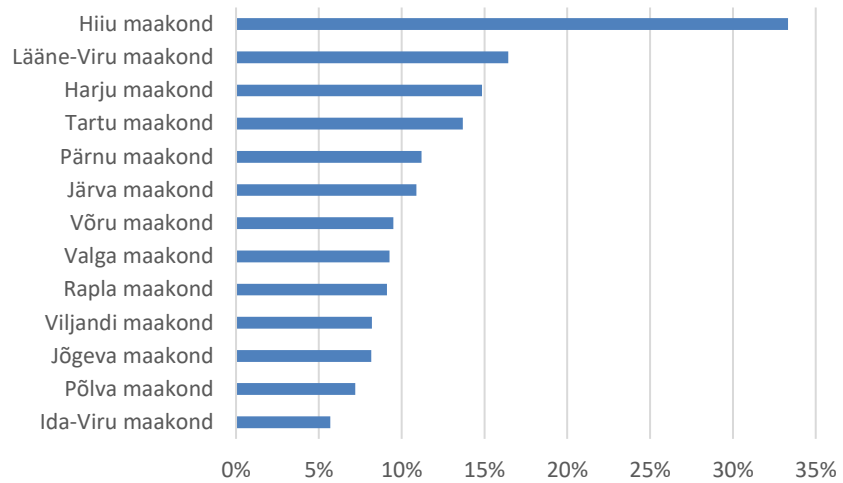
Joonis 9. Enefit Connect OÜ-le tehtud sooviavalduste hulk turutõrkepiirkondades maakondade kaupa 2021. aasta novembri seisuga

Allikas: Enefit Connect OÜ

Info interneti kasutajate sooviavalduste kohta

Joonis 10. Sooviavalduste osakaal (protsentides) lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise esimeses etapis ehitamisel olevate ja väljaehitatud objektide puhul

Allikas: Enefit Connect OÜ

71. Audit näitas, et juurdepääsuvõrguga liitujate osakaal on suhteliselt väike. Riigi toetusega on juurdepääsuvõrgu ehituse esimeses etapis 2021. aasta novembri seisuga Enefit Connect OÜ valmis ehitanud juurdepääsu 12 813 aadressiobjektile, neist on juurdepääsuvõrguga liitunud 3559 klienti. Seega on esialgu liitujate osakaal ligikaudu 28%.

72. Nagu eespool mainitud, ei ole MKMil ega TTJA-l ülevaadet kiire interneti saamiseks soovi avaldanud aadressiobjektidest. Seetõttu ei ole MKMil ega TTJA-l võimalik anda infot sooviavalduste kohta teistele osapooltele. Samuti ei jaga neid andmeid teised osapooled omavahel.

73. Internetioperaatoritel aga oleks sellist infot vaja, sest see teeks riigilt saadavad andmed neile märgatavalt kvaliteetsemaks, sest need sisaldaks ka võimalike klientide kontaktandmeid, mida nad vajaksid esmase kontakti loomiseks. Esialgses netikaardi arendamise kontseptsioonis oli olemas ka koht sooviavalduste kogumiseks ja jagamiseks kõigile huvitatud operaatoritele, kuid valmis lahenduses seda moodulit ei ole kasutusele võetud, kuigi see on arendatud.

74. Kuna turutõrkepiirkondades elavad kiiret interneti soovivad inimesed tahavad saada infot juurdepääsuvõrgu rajamise plaanide (aeg ja täpsed aadressiobjektid) kohta, tuleks kogu planeerimis- ja ehitusprotsessi jooksul anda ajakohast infot juurdepääsuühenduste valmimise aegade ja hõlmatavate aadressiobjektide kohta.

75. Riigikontroll eeldas, et MKMil, TTJA-l või juurdepääsuvõrgu ehitajal on teada, millistesse piirkondadesse ja millistele aadressiobjektidele ning mis aastal kiire interneti juurdepääs ehitatakse. Samuti eeldati, et netikaardi kaudu on võimalik kontrollida, kas aadressiobjektile on kiire internet saadaval või milline on kiire interneti väljaehitamise hinnanguline planeeritud aeg.

76. Audit näitas, et ei MKMil ega TTJA-l ei ole kiire interneti sooviavalduste kohta infot. See tähendab, et MKMil ei ole võimalik juurdepääsuühenduste planeerimisel selle infoga arvestada ja ehitada

Info väljaehitatavate aadressiobjektide kohta

esmajärjekorras majapidamistesse, kust on avaldatud soovi kiire internetiga liituda.

77. Samuti ei ole turutõrkepiirkondades paiknevatel majapidamistel võimalik saada infot selle kohta, mis aastal on neil lootust saada ülikiire interneti ühendus (v.a jooksva aastal Enefit Connect OÜ ehitatavad ühendused ja lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise teises etapis välja ehitatavad ühendused).

78. Netikaart sisaldab andmeid tulevikus valmivate objektide kohta, kuid peamiselt lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise teises etapis valmivate ühenduste kohta. Samuti on Enefit Connect OÜ-lt esimeses juurdepääsuvõrgu arendamise etapis võimalik teada saada, milliste aadressiobjektideni võrku rajama hakatakse vaid juhul, kui vastavad võrgu osad on jooksva aasta plaanides. Seda infot saab Enefit Connect OÜ veebilehelt, mitte aga netikaardilt.

79. Audit näitas, et MKMil ja TTJA-l puudub ülevaade aadressiobjektidest, mille elanikud sooviksid kiire interneti ühendust ja toetusmeetmete planeerimisel sooviavaldustega ei arvestata. Toetusmeetme tingimused toovad kaasa pigem selle, et kiire interneti ühendused ehitatakse tihedama asustusega piirkondadesse. Seetõttu on tekkinud olukord, kus suhteliselt suur osa liitumisvõimalusi luuakse aadressiobjektidele, mille elanikud ei soovi või ei ole seni soovinud kiire interneti ühendust, ning aadressiobjektideni, mille elanikud sooviksid kiire interneti ühendust, ühendusi ei ole ehitatud.

80. Eesti elanikel ei ole võimalik teada saada, millal jõuab turutõrkepiirkondades nende majapidamisse kiire internet. Kui kiire interneti ühenduse väljaehitamine ei ole just käesoleva aasta plaanis, siis ei ole soovijal kuidagi võimalik teada saada, kas kiire interneti jõuab temani näiteks aastal 2022, aastal 2032 või millalgi hiljem.

81. **Kokkuvõtvalt on Riigikontrolli hinnangul** juurdepääsuvõrgu ehituse toetamisel kõige enam puudus selgest plaanist, kuidas viia kiire internet kasutajateni, kes seda kõige enam vajavad. Näiteks ei tea MKM, kui palju on selliseid majapidamisi, kus puudub nii kaabliga ühendus kui ka mobiilne internet. Aastani 2027 plaanib MKM toetada juurdepääsuvõrgu ehitust veel 69 miljoni euroga, kuid sellest piisab vaid väikese osa turutõrkepiirkonnas asuvate majapidamiste ühendamiseks.

82. Samuti kuluks praeguse ehitustempo juures MKMi määratud aadressiobjektideni kiire interneti juurdepääsühenduste viimiseks üle 10 aasta. Võrgu planeerimise protsessis MKMil ega TTJA-l infot kiire interneti sooviavalduste kohta ei ole, seetõttu ei saa seda ka arvesse võtta ja võrku rajada sinna, kuhu seda kõige enam soovitakse. Ka on abikõlblike aadressiobjektide hulka arvatud objekte, kuhu lairiba juurdepääsuvõrku vaja ei ole.

Juurdepääsuvõrgu toetusprojektide elluviimine

83. Auditi ajal oli käimas kaks riigieelarvest rahastatud lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise toetusprojekti:

- esiteks, lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise esimene etapp (2018–2023) ehk kolmandat aastat kestev Enefit Connect OÜ elluviidav projekt valguskaabli paigaldamiseks;
- teiseks, lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise teine etapp (2020–2021), mille raames eraldati raha erinevatele ettevõtetele juurdepääsuvõrgu ehituseks (taristumeede) ja lõppkliendi seadmete soetamiseks (lõppkasutaja meede).

84. Auditi käigus hindas Riigikontroll, kuidas on kiire interneti juurdepääsuvõrgu rajamiseks loodud toetusmeetmed seni täitnud oma eesmärgi viia kiire internet lõppkasutajani.

Lairiba arendamise esimese etapi juurdepääsuvõrgu ühenduste valmis ehitamine on algsest graafikust maas

85. Lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise esimese etapi elluviimisel lähtuvad TTJA ja Enefit Connect OÜ vastava toetusmeetme määrusest „Järgmise põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu passiivse lairibataristu rajamise toetusmeetme tingimused ja kord“¹⁶ ja omavahel sõlmitud toetuse kasutamise lepingust¹⁷.

86. Lepingu kohaselt tehakse töid, lähtudes igal aastal kokku lepitud tööplaanidest, mis vormistatakse lepingu lisana. Enefit Connect OÜ esitab iga järgmise kalendriaasta tööplaani ettepaneku hiljemalt jooksva aasta 30. novembriks.

87. Auditi käigus hinnati, kas Enefit Connect OÜ on seni välja ehitanud lepingus ettenähtud hulga ühendusi aadressiobjektideni kokkulepitud ajagraafiku kohaselt ning kas igal aastal on välja ehitatud vähemalt 80% tööplaanis kokku lepitud ühendustest. Riigikontroll eeldas, et kui esimestel lepinguaastatel rajatakse juurdepääsuvõrku eba-proportsionaalselt vähe, arvestades lõppeesmärki (40 016 aadressi-objekti), siis põhjendatakse, kuidas üldist eesmärki täita suudetakse.

88. TTJA ja Enefit Connect OÜ sõlmitud lepingu lisas 1 oli toodud lepingu sõlmimisele eelnev hinnang iga-aastaste ehitusmahtude kohta (vt joonis 11). Selle kohaselt jagunesid ehitusmahud eri aastate vahel üsna võrdselt, vaid esimesel aastal oli kavas ehitada poole vähem ühendusi, kuna sooviti ehitus- ja planeerimisprotsess paika saada ja hiljem juba kiiremas tempos juurdepääsuvõrku rajada.

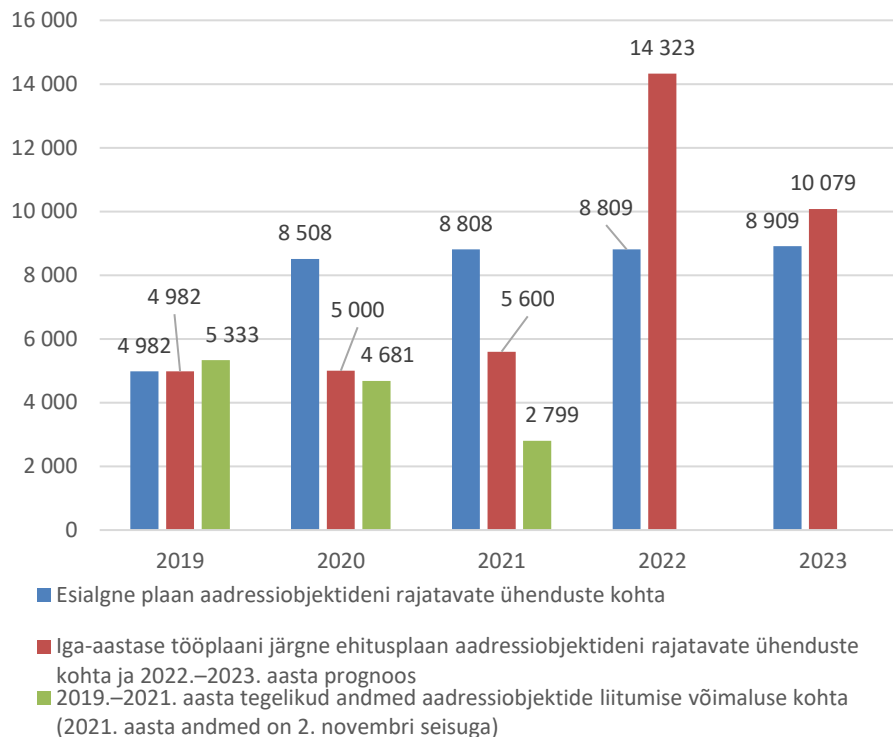
89. Audit näitas, et algul ettenähtud plaani järgi ei ole juurdepääsuvõrku küll ehitatud (vt joonis 11), aga igal aastal tööplaanides kokku lepitud töömaht on täidetud. Seega on Enefit Connect OÜ täitnud kohustuse igal aastal 80% ehitusplaanist teoks teha. Samas tuleb viimase, 2021. aastaks sõlmitud tööplaani kohaselt 2022. aastal ehitada juurdepääsuvõrk 14 323 aadressiobjektini ja 2023. aastal 10 079-ni. Sellest tulenevalt on risk, et Enefit Connect OÜ ei jõua kõigi aadressiobjektideni ühendusi välja ehitada.

¹⁶ Ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri 11.06.2018. a määrus nr 30.

¹⁷ „Järgmise põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu passiivse lairibataristu rajamise toetuse kasutamise leping“ (28.11.2018)

Juurdepääsuvõrgu arendamise esimese etapi ajakava

Joonis 11. Juurdepääsuvõrgu lairibataristuga liitumise võimaluse saavate aadressiobjektide arv aastate kaupa ning 2021. aasta novembriks välja ehitatud ühendused

Allikas: TTJA ja Enefit Connect OÜ vahelise lepingu lisa 1

90. Kui Enefit Connect OÜ kokku lepitud mahus juurdepääsuvõrku valmis ei ehita, jääb ta 20%-st toetusest ilma, sest see makstakse välja lepingu lõpus ühekorraga, kui kogu lepingu maht on täidetud.

91. Audit näitas, et Enefit Connect OÜ on juurdepääsuvõrgu rajamise esimeses etapis esialgu plaanitud ehitustempot maha jäänud ja seetõttu on risk, et tähtajaks ei jõuta kokku lepitud arvu ühendusi rajada. Nõudest täita iga aasta tööplaanist vähemalt 80% oli auditi ajaks Enefit Connect OÜ kinni pidanud.

Järelevalvet toetuste kasutamise üle on seni tehtud enim lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise esimeses etapis

92. Kohustuse teha toetuse andmise ja kasutamise üle järelevalvet, on Vabariigi Valitsus pannud kõigi toetusmeetmete puhul TTJA-le. Muu hulgas peab TTJA menetlema toetuse väljamakseid ja kontrollima kulude abikõlblikkust, samuti kontrollima toetuse sihipärasest kasutamist, tegema vajaduse korral ettekirjutusi ning jälgima nende täitmist.¹⁸

93. Auditi käigus eeldas Riigikontroll, et TTJA veendub ja kontrollib, kas määratud toetusi on kasutatud sihipäraselt, sh et

- toetuse väljamakse taotlusi on kontrollitud korrektselt toetusmeetme määruse kohaselt;

¹⁸ Ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri 11.06.2018. a määruse nr 30 § 22 lg 2 punktid 2 ja 3; väliskaubandus- ja infotehnoloogiaministri 27.08.2020. a määruse nr 53 § 21 lg 2 punktid 2 ja 3 ning 27.08.2020. a määruse nr 52 § 17 lg 2 punktid 3 ja 4.

Toetuste sihipärane kasutamine

- kohapealseid kontrolle on tehtud iga väljamaksetaotluse puhul.

94. Auditi käigus vaatas Riigikontroll TTJA kokkulepitud järelevalve-meetmeid ja läbiviidud kontrolliprotseduure. Enefit Connect OÜ ehitusprotsessi Riigikontroll ei auditeerinud.

95. Selgus, et toetuse väljamaksetaotluste kontrolle ei olnud vormistatud eraldi aktidega. Samas näitas TTJA ja Enefit Connect OÜ kirjavahetus ning TTJA eri otsused, et iga tööde vastuvõtmise käigus kontrollitakse, kas aadressiobjektid kuuluvad turutõrkepiirkonda (s.t toetuse määrase lisas olevasse nimekirja) ja kas rajatud juurdepääsuvõrgu tehnilised tingimused vastavad kokku lepitule. Samuti vaadatakse pisteliselt, kas kulutused vastavad kuluaruannetele ja tehtud tööde omanikujärelevalve aktidele. Mitme aadressiobjekti puhul on esitatud ka toetuse tagasinõudeid.

96. Auditi ajal oli paljusid üleantud võrgulõike ja nendega seotud aadressiobjekte kohapeal kontrollitud. Kohapealseid kontrolliprotseduure oli kokku tehtud 3943 aadressiobjekti puudutava juurdepääsuvõrgu suhtes. See moodustab 25% kõigist seni valminud aadressiobjektide ühendustest. Kontrolli käigus olulisi probleeme või kõrvalekaldeid sõlmitud lepingust ei leitud ning TTJA leidis, et juurdepääsuvõrgu passiivne lairibataristu vastas ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri määrase tehnilistele tingimustele.

97. Samuti oli kontrolliprotseduure tehtud lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise teise etapi lõppkasutaja meetme rakendamise käigus lõppkasutaja seadmete soetamise suhtes. TTJA tegi kohapealseid vaatlusi ja küsitles lõppkasutajaid ülikiire interneti ühenduse ja selleks vajalike seadmete olemasolu kohta. Kokku oli auditi ajaks tehtud seesuguseid protseduure ligikaudu 7,5% (212) toetust saanud lõppkliendi suhtes. Ka lõppkasutaja meetme puhul ei olnud TTJA järelevalve käigus probleeme avastanud.

98. Audit näitas, et TTJA oli kohapealset kontrolli teinud kõigi auditi jooksul tehtud väljamaksetaotluste puhul. Kontrolliaktid olid vormistatud korrektselt ja tõendasid protseduure piisavalt. Samuti oli olemas tõendus väljamaksetaotluste kontrolli kohta. Siiski saaks tulevikus maksetaotluste kontrollimist muuta läbipaistvamaks, kui see eraldi dokumenteerida.

99. **Kokkuvõttes nägi Riigikontroll**, et lairiba juurdepääsuvõrgu esimese etapi ehitus riigi toetuse eest on graafikust maas. Järele jäänud kahe aasta jooksul peaks Enefit Connect OÜ looma võimaluse liituda kiire internetiga veel ligi 24 000 aadressiobjektile ja seetõttu on Riigikontrolli hinnangul olemas risk, et planeeritud ajaks ei jõuta kokkulepitud arvu ühendusi rajada.

Kiire internetiühenduse kasutamine lõppkasutajate poolt

100. MKM ei ole siiani lõppkasutajate suurt osakaalu valmis ehitatud lairiba juurdepääsuvõrguga liitumisel eraldi eesmärgiks võtnud, sellest tähtsamaks on olnud luua suuremale hulgale aadressiobjektidest juurdepääsuvõimalus võimalikult väikeste kulutustega. Samas on arengukava „Eesti digiühiskond 2030“ eesmärkides kirjeldatud huvi

tagada võimalikult suure hulga inimeste juurdepääs kõigile teenustele, mida Eesti e-riigil nüüd ja tulevikus pakkuda on.

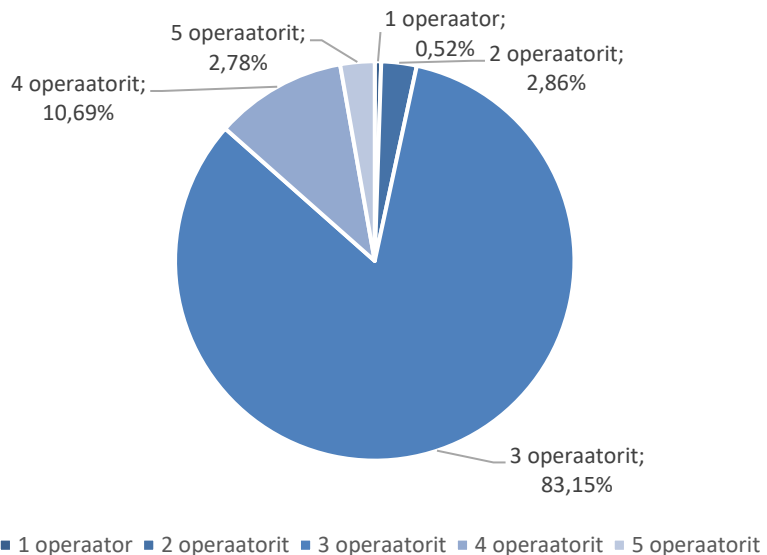
Kõikide soovijateni lairiba juurdepääsuvõrguga ei jõuta

101. Arengukavas „Eesti digiühiskond 2030“ on eesmärgiks seatud luua juurdepääsuvõrguga liitumise võimalus kõigile ettevõtetele ja asutustele ning kõigile aasta ringi kasutuses olevatele majapidamistele. Esmalt tuleks aga juurdepääsuvõrguga jõuda nende lõppkasutajateni, kes seda kõige tõenäolisemalt kasutama hakkavad. Üheks soodustavaks teguriks võrgu kasutuselevõtul on internetiteenuste osutajate konkurents piirkondades, kuhu juurdepääsuvõrk rajatakse.

102. Auditi käigus vaadati, kas lõppkasutajatel on võimalik valida mitme teenusepakkuja vahel. Eeldati, et lairiba juurdepääsuvõrgu ehitaja võimaldab hakata internetiteenust pakkuma vähemalt viiel teenusepakkujal ja lõppkasutajatel on võimalus valida erinevate pakkujate vahel.

103. Toetusmeetmete määrustest¹⁹ lähtudes peab juurdepääsuvõrgu rajaja tagama tehnoloogilise valmiduse vähemalt viiele sideettevõtjale hulgi-müügitasandil juurdepääsuks. Audit näitas, et võrgule juurdepääsu tehnilise valmiduse on Enefit Connect OÜ taganud vajalikule arvule internetiteenuse pakkujatele. Enefit Connect OÜ andmetel on enam kui 95% juurdepääsuühenduste korral majapidamistel võimalik valida kolme või enama internetiteenuse osutaja vahel (vt joonis 12).

Joonis 12. Operaatorid (arvuliselt), kes pakuvad või on valmis pakkuma internetiteenust lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise esimese etapi käigus välja ehitatud ühendustel 2021. aasta novembri seisuga

Allikas: Enefit Connect OÜ

104. Internetiteenuste pakkujad peavad uutes võrgusõlmedes klientidele teenuste osutamise ettevalmistamiseks tegema vajalike seadmete soetamiseks ja ühenduste ehitamiseks kulutusi. Sõltuvalt sellest, kui palju uusi kliente mingis piirkonnas on ja kui lähedal nad teineteisele asuvad, kujuneb välja ka teenuse osutamise kasumlikkus. Kui aga teenust potentsiaalselt kasutama hakkavate klientide osakaal mingis piirkonnas

¹⁹ Näiteks ettevõtlus- ja infotehnoloogiainistri määruse nr 30 § 6 lg 1 punkt 2.

Lõppkasutajate võimalused valida internetiteenuse osutajat

on väga väike, siis ei pruugi seal teenuste osutamine majanduslikult tasuv olla suuremale osale sideettevõtetest.

Rajatud juurdepääsuvõrguga liituvate lõppkasutajate osakaal on seni olnud tagasihoidlik

105. Paljud eesmärgid arengukavas „Eesti digiühiskond 2030“ on seotud sellega, et Eesti elanikud ja ettevõtted hakkaksid tulevikus üha enam kasutama kiire lairibaühenduse taristut. Näiteks planeeriti „Eesti infoühiskonna arengukava 2020“ kohaselt 2020. aastaks 100 Mbit/s või suurema kiirusega interneti kasutamise osakaaluks 60%. Sarnast eesmärki arengukavas „Eesti digiühiskond 2030“ sätestatud ei ole, tulevikus keskendutakse enam võimaluste loomisele.

106. Seetõttu on aastaks 2030 seatud eesmärk teha Eestis asukohast sõltumata kättesaadavaks ülikiire, usaldusväärne ja taskukohane sideühendus, mis võimaldab luua ja kasutada uudseid teenuseid. Täpsemalt on kavas viia saja protsendini kõigi aasta ringi kasutuses olevate majapidamiste ja ettevõtete hulk, kel on võimalus liituda vähemalt 100 Mbit/s internetiühendusega, mida saab suurendada kiiruseni 1 Gbit/s.

107. Auditi käigus hinnati, kas ja kui paljud lõppkasutajad on liitunud välja ehitatud kiire internetiühendusega ja kasutavad seda. Kui vaadata kui kiiresti ja laialdaselt hakkavad juurdepääsuvõrku lõppkasutajad kasutusele võtma, saaks aimu ka digistrateegiates deklareeritud eesmärkide täitmise tempost, niisamuti nende eesmärkide realistlikkusest.

108. Riigikontroll eeldas, et kõigi kolme toetusmeetme abil seni välja ehitatud juurdepääsuvõrgu ühendustest on lõppkasutajad enamiku kasutusele võtnud. Lisaks vaadati auditi käigus, kas TTJA-l on teada lõppkasutajate liitumiste arv kuude kaupa, et hinnata juurdepääsuvõrgu rajamise toetusmeetmete mõjusust ja võrgu planeerimiseks valitud meetodite õigsust.

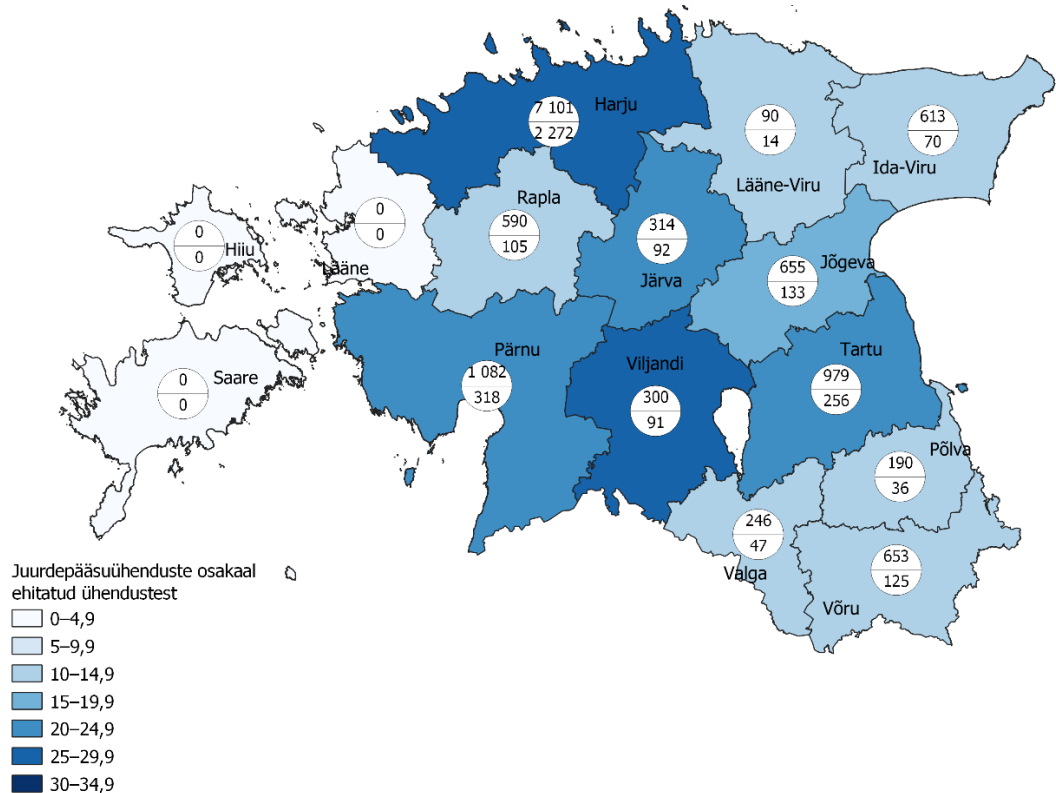
109. Kiire interneti lõppkasutajal tuleb Enefit Connect OÜ lairiba juurdepääsuvõrgu kasutuselevõtuks sooritada mitmeid tegevusi. Kui ettevõtte on otsustanud mingisse piirkonda juurdepääsuvõrku rajama hakata, kutsub ta seal elavaid inimesi võrguga liituma. Kõigi soovijatega sõlmitakse juurdepääsuvõrguga liitumise leping. Juurdepääsuvõrgu valmides peab lõppkasutaja veel eraldi internetiteenuse pakkujaga ühendust võtma ja sõlmima internetiteenuse lepingu. Siis ühendab internetiteenuse pakkuja lõppkasutaja juurdepääsuvõrguga ja seejärel saab too kiiret interneti kasutama hakata.

110. Auditi käigus selgus, et lõppkasutajate liitumine juurdepääsuvõrguga on vähene. Novembriks 2021 oli Enefit Connect OÜ riigi toetusega välja ehitatud lairiba juurdepääsuvõrgu kokku 12 813 aadressiobjektini. Enefit Connect OÜ võrguga oli neist liitunud 3559 ehk 28% võimalikest kasutajatest. Praegu tarvitab kiiret interneti 2660 kasutajat ehk 21% kõigist aadressiobjektidest, kuhu on kiire internetiga liitumise võimalus loodud (vt joonis 13).

111. Võimaluste loomine kiire interneti laialdaseks kasutuselevõtuks on oluline, samas tuleks juurdepääsuühendused ehitada valmis esmalt majapidamistele, kus lõppkasutajad need kohe kasutusele võtaks.

Juurdepääsuvõrgu kasutuselevõtt

Joonis 13. Lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise esimese etapi käigus valmis ehitatud juurdepääsuühendused (ülemine näitaja) ja ühendused, mida juba kasutatakse (alumine näitaja), ning kasutuses olevate juurdepääsuühenduste osakaal maakonniti (värviskaalal)

Allikas: Enefit Connect OÜ

Lõppkasutajad ei näe kiires internetis kasu võrreldes selle saamiseks tehtavate kulutustega

112. Põhjused, miks lõppkasutajad ei tunne huvi ülikiire interneti kasutusele võtmise vastu, ei põhine vaid ühel kindlal ja selgel argumendil. Siiski on vaja mõista, millised neist põhjustest on valdavad, et paremini planeerida juurdepääsuvõrgu ehitamise toetamist ja pikemas perspektiivis ka arengukava „Eesti digiühiskond 2030“ elluviimist.

Juurdepääsuvõrgu mittekasutamise põhjused

113. Riigikontroll vaatas, millistel põhjustel ei ole lõpptarbijad hakanud välja ehitatud kiire interneti juurdepääsuühendusi kasutama, sh kas on põhjuseks see, et

- lõppkasutajad on rahul praeguse internetiühenduse kiirusega;
- lõppkasutajad ei ole teadlikud kiire interneti saamise võimalusest;
- lõppkasutajad ei ole valmis maksma kiire interneti eest küsitavat tasu või
- aadressiobjektidel elavatel inimestel ei ole vajadust või soovi tarbida kiiremat interneti.

114. Eurostat ehk Euroopa Komisjoni statistikaamet kogub muu hulgas andmeid selle kohta, millised on internetiühenduse puudumise levinumad põhjused nende inimeste seas, kel juurdepääs internetile üldse puudub.

Andmed Eesti kohta näitavad, et selle põhjused on aja jooksul suuresti muutunud.

115. 2010. aastal oli näiteks internetiühenduse puudumise põhjuseks enamasti oskuste puudumine ning seadmete ja internetiühenduse kõrge hind. Aastal 2019 aga ei olnud need põhjused enam valdavad. Levinuim põhjus on praegu see, et internetiühendust ei ole lihtsalt vaja (75% kõigist vastanutest). Vähemal määral on põhjuseks oskuste puudumine (13%), ühenduse olemasolu juba mujal (10%) ja liiga suur kulu seadmetele (9%).

116. Lairiba juurdepääsuvõrku rajatakse aga peale nende majapidamiste, kus internet päriselt puudub, ka sinna, kus see on praeguste standardite kohaselt väikse kiirusega (alla 30 Mbit/s). Nende majapidamiste puhul on aga kiire interneti puudumise põhjused hoopis teised.

117. Auditi käigus märkisid sideettevõtted, et valdavalt ei taha lõppkasutajad uuel juurdepääsuvõrgul põhinevat ülikiire interneti võrku kasutama hakata sellega kaasnevate kõrgete tasude tõttu. Nende sõnul ei ole paljudele lõppkasutajatele taskukohane ei juurdepääsuvõrguga liitumise tasu (199 eurot Enefit Connect OÜ-le) ega internetiteenuse osutajatele makstavad ühekordsed ja igakuised maksed. Mitmed sideettevõtted on lõppkasutajatele pakkunud ka liitumistasu järelmaksuvõimalust, kuid see on probleemi lahendanud vaid osaliselt.

118. Teiseks põhjuseks on, et mitmed lõppkasutajad ei liitu lairiba juurdepääsuvõrguga mitte selleks, et kohe kiiret interneti kasutama hakata, vaid selleks, et suurendada kiire interneti võimekuse olemasoluga oma kinnisvara väärtust.

119. Samuti on Enefit Connect OÜ sõnul takistuseks kiire interneti juurdepääsuvõrguga liitumise keeruline ja paljusid osapooli hõlmav protsess: lõppkasutaja peab eraldi välja valima ja lepingu sõlmima nii juurdepääsuvõrgu ehitaja kui ka internetioperaatoriga. Lõppkliendile oleks hõlpsam suhelda ühe osapoolega, kes sõlmib lõppkasutaja nimel kõik kokkulepped ja hakkab talle hiljem internetiteenust osutama.

120. Lõppkasutajate sihtrühmade kindlaksmääramine ja nende vajadustega arvestamine võiks kindlasti aidata kiirendada juurdepääsuvõrgu ehitamist piirkondadesse, kus seda laiemalt kasutusele võetakse. Samuti võiks interneti mittesoovimise põhjuste analüüsist olla olulist abi lairiba juurdepääsuvõrgu ehituse toetamisel turutõrkepiirkondades.

121. Toetusmeetmete abil on aastatel 2019–2021 välja ehitatud 12 813 ühendust (2021. aasta novembri seisuga). Optilise kaabli võrguga on liitunud suhteliselt vähe majapidamisi, s.t 3559 lõppkasutajat ehk 28% väljaehitatud võrguga aadressiobjektidest ja internetiteenust on hakanud kasutama 2660 lõppkasutajat ehk 21% kõigist väljaehitatud võrguga aadressiobjektidest.

122. Põhjusteks, miks lõppkasutajad ei hakka juurdepääsuvõrku kasutama, on nii vajaduse puudumine interneti järele üldse, vajaduse puudumine kiire või ülikiire interneti järele, interneti kasutamiseke vajalike oskuste puudumine kui ka majapidamiste jaoks internetiühendusega liitumise ja kasutamise kaasnevad liiga kõrged kulud.

123. Riigikontrolli hinnangul on lairiba juurdepääsuvõrguga liitujate arv olnud väga väike: 2021. aasta novembri seisuga oli kasutajatest, kellele loodi juurdepääs, vaid 28% liitunud juurdepääsuvõrguga ja 21% hakanud internetiteenust kasutama. Põhjused selleks on erinevad, aga enamasti peavad lõppkasutajad liiga kõrgeks kulusid, mis seonduvad kiire internetiga (nii liitumistasud kui ka igakuised maksed), või neil lihtsalt puudub vajadus kiirema ühenduse järele.

124. Riigikontrolli soovitusel ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministrile:

- Koostada pikaajaline realistlik plaan, kuidas jõuda riigieelarvest ja Euroopa Liidu tõukefondidest antavate toetuste abil lairiba juurdepääsuvõrgu ühenduste ehitust toetades MKMi määratud kiire interneti ühenduseta majapidamisteni ja arengukavas „Eesti digiühiskond 2030“ püstitatud eesmärkide täitmiseni. Sealhulgas
  - määrata kindlaks selged prioriteedid lairiba juurdepääsuvõrgu ehituse toetamiseks turutõrkepiirkondades;
  - määrata kindlaks kriteeriumid, mille põhjal oleks võimalik otsustada, millist juurdepääsuvõrgu ehituse tehnilist lahendust (õhuliin, maakaabel, raadiolahendus või kombineeritud lahendused) erinevate aadressiobjektide puhul tuleks kasutada;
  - määrata plaanis kindlaks väljaehitatavad ühendused aadressiobjektide ja piirkondade kaupa, nii et Eesti elanikel ja ettevõtetel oleks võimalik teada, kas ja millal neil on võimalik riigi toel ülikiiret internetiühendust kasutama hakata;
  - planeerida ja ehitada juurdepääsuvõrke esmajärjekorras piirkondadesse ja/või majapidamistesse, mille elanikud on avaldanud soovi saada kiire interneti juurdepääsuühendus.
- Kehtestada TTJA-le turutõrkepiirkondade kaardistamisel andmete kvaliteedi nõuded, nii et abikõlblikeks aadressiobjektideks määratakse vaid elu- või ärihooned. Samuti jätta loeteludest välja hooned, mis on maha jäetud ja mis on plaanis tulevikus lammutada.
- Koguda juurdepääsuvõrkude senisest tulemuslikumaks planeerimiseks ja ehitamiseks kokku info kiire interneti juurdepääsuühenduseks soovi avaldanud majapidamistest.
- Määrata kindlaks TTJA kohustus kindlaks määratud sagedusega kaardistada interneti püsiühenduse rajamise turutõrkepiirkonnad ja kanda vastavad andmed netikaardile.
- Selgitada välja aadressiobjektid, kus puudub kaabli kaudu interneti püsiühendus ja kus ka mobiilsidevõrgu levi ei ole või see on vilets. Töötada selliste interneti püsiühenduseta aadressiobjektide jaoks, kus on ka soov saada kiire interneti püsiühendus, välja sobivad tehnoloogilised lahendused (nt püsi- ja raadioühenduse segalahendused) ja selliste ehituste rahastamiseks vajalikud toetusmeetmed.
- Parandada koostöös TTJA, võrguehitajate ja internetiteenuse osutajatega potentsiaalsete kiire interneti juurdepääsuvõrguga liitujate

teavitamist planeeritavatest juurdepääsuvõrkudest ja valminud juurdepääsühendustest piirkonnas.

- Selgitada välja kiire interneti juurdepääsuvõrguga ja interneti-teenusega vähese liitumise põhjused ning võtta tarvitusele vajalikud meetmed kiire internetiga liitumise ja selle teenuse kasutamise suurendamiseks.

Ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri vastus:

- 2022. aasta esimeses pooles on kavas avaldada ka „Eesti lairiba arendamise plaan 2021–2030“, milles nii juurdepääsuvõrkude kui ka 5G-taristu rajamise plaane detailsemalt lahti kirjutatakse. Arengukava „Eesti digiühiskond 2030“ eesmärgid on seatud olema kooskõlas Euroopa Liidu üleste eesmärkidega tagada kõigile majapidamistele nii linnas kui maapiirkonnas gigabiti ühendus. Need on eesmärgid, mille elluviimist korraldab MKM vastavalt eelarveliste vahendite olemasolule.
- Oleme nõus Riigikontrolli ettepanekuga määrata piiratud eelarve tingimustes selged prioriteedid juurdepääsuvõrkude ehituse toetamiseks. Järgnevatel aastatel oleme juba teinud ettepaneku fokuseerida abikõlblik sihtpiirkond ainult maa-asulatele ning jätta välja linnalised ja väikelinnalised asulad. Samuti oleme palunud kohalikel omavalitsustel, kes tunnevad oma piirkondlikke vajadusi kõige paremini, esitada omapoolne külade ja alevike katmise prioriteetide järjestus kohalikest vajadustest lähtuvalt.
- Erinevate tehniliste lahenduste kasutamine sõltub eelkõige kohalikest oludest ja võrku rajava operaatori otsustest. Õhuliini kasutamine ei pruugi olla tehnilistel põhjustel kõikjal võimalik (õhuliinide trajektoori, liigse koormuse või amortiseerituse tõttu). Selliste kriteeriumite keskselt väljatöötamine ja hilisem rakendamine oleks väga töömahukas ning tekitaks paratamatult erimeelsusi ja palveid erandite rakendamiseks toetust taotlevate ja saavate operaatorite poolt.
- Oleme nõus Riigikontrolli ettepanekuga, et elanikele ja ettevõtetele on vaja anda selgemalt infot, kas ja millal on neil võimalik ülikiiret internetiühendust kasutama hakata. Esimese, 2018. aastal alanud juurdepääsuvõrkude toetusmeetme puhul on tõesti olnud probleemiks liigne teadmatus selles osas, kuhu ja millal juurdepääsuvõrke rajatakse. Kuna antud toetusmeetme elluviimise kavandatud periood oli kokku maksimaalselt viis aastat, siis tundus see tol hetkel praktilise lahendusena, võtmaks arvesse plaanide ja soovide muutusi nii ettevõtete kui ka inimeste poolt. 2020. a lisaelarvest rahastatud projektide puhul oli projektide elluviimise ajahorisont alla aasta ning toetuse taotlejatel oli juba taotlemise ajal kohustus nimetada need aadressid, kellele liitumise võimalus kavatakse luua, ning see info avalikustati ka toetuse andja TTJA kodulehel. Sarnast lahendust on kavas kasutada ka edaspidi.
- Oleme nõus, et juurdepääsuvõrke tuleks esmajärjekorras ehitada piirkondadesse ja/või majapidamistesse, mille elanikud ja ettevõtted on avaldanud soovi saada kiire interneti juurdepääsu-

ühendus. Selleks olemegi ettevalmistavat toetusmeedet silmas pidades palunud kohalikel omavalitsustel, kes teavad oma elanike ja ettevõtete soove kõige paremini, prioriseerida piirkondi, kuhu esmajärjekorras lairibaühendust vaja oleks. Samas tuleb teadvustada ka olukorda, et sooviavaldajad ei ole ilmtingimata koondunud ühte või teise piirkonda. Selleks, et kõikide soovi avaldanuteni jõuda, peab paratamatult rajama lairibataristu ka nendele aadressidele, kus seda kohe kasutusele ei võeta, kuid mis jäävad taristu rajamise piirkonda.

- Oleme nõus, et parem sihitatus meetmete elluviimisel oleks hea, kuid hoonetepõhiselt see meie hinnangul kokkuvõttes väga suurt kokkuhoidu ei pruugi anda. Pigem tuleks seda teha laiemalt piirkondade/külade kaupa. Asjaolu, et küla või piirkonna osas hoonetes ei ole püsielanikke, ettevõtlust või lairiba soovijaid, ei muuda olematuks vajadust rajada juurdepääsuvõrk neile hoonetele, kus elanikud, ettevõtted ja soovijad asuvad. Võrgu rajamise käigus mõõdutakse trassidega erinevatest hoonetest niikuinii ning liitumise võimaluse loomine tulevasteks liitumisteks ei muuda võrgu rajamist oluliselt kallimaks. Hoopis vastupidine olukord, kus liitumise võimalus jäetakse loomata ning hiljem aadressile koliv elanik või ettevõtte tagantjärele liituda soovib, võib kokkuvõttes minna kallimaks, kui kohe algselt nende liitumisvõimaluste loomine.
- Kiire interneti soovijate avaldusi on seni kogunud sideettevõtjad ning osal juhtudel ka kohalikud omavalitsused. MKM leiab, et selline lähenemine on olnud mõistlik ning seda tuleks sellisel kujul jätkata. Riigi poolt keskselt sooviavalduste kogumine oleks asjakohane siis, kui riik ise otsustaks otse, ilma sideettevõtjaid ja kohalikke omavalitsusi kaasamata võrke planeerida, tellida ja opereerida. Aga kuna juba 2000. aastate lõpus väljus riik lõplikult telekomisektorist, müües maha viimased Eesti Telekomis aktsiad, siis vajaks selline põhimõtteline uus lähenemisviis mitme aasta pikkust ettevalmistusperioodi seoses uue juriidilise isiku asutamise, rahastamise, mehitamise ning tööle hakkamisega. See kõik aga viivitaks uute toetusmeetmete käivitamist.

Riigikontrolli kommentaar:

Riigikontroll ei soovita auditis, et riik peaks asutama uue juriidilise isiku ja hakkama võrke opereerima. Riigikontroll on seisukohal, et juurdepääsuvõrkude senisest efektiivsemaks planeerimiseks ja ehitamiseks tuleks omada infot sooviavalduste kohta. Kui see info puudub, siis ei ole võimalik juurdepääsühendusi planeerida ja ehitada esmajärjekorras piirkondadesse, kust on laekunud enam sooviavaldusi.

- Vastavalt 1. veebruaril 2022 jõustuvale elektroonilise side seaduse § 100² lõikele 5 esitab sideettevõtja sideteenuse andmekogu põhimääruses määratud perioodilisusega sideteenuse andmekogusse andmeid andmesideteenuse geograafilise leviku, võimaluste ja võimekuse parameetrite kohta. Hetkel kooskõlastamisel oleva ministri määruse eelnõu kohaselt, mis sätestab andmekogu põhimääruse, esitab sideettevõtja andmekogusse andmeid vähemalt üks kord aastas, jaanuarikuus.

Lisaks sellele on vastavalt Euroopa Liidu riigiabi suunistele kohustus enne avalike toetustmeetmete elluviimist viia läbi olemasoleva kaardistuse põhine avalik konsultatsioon ning küsida sideettevõtjatelt ka nende planeeritavate investeeringute kohta. Seda on TTJA teinud praeguseks juba kolmel korral: 2018, 2020 ja 2021. Eeldatavasti viiakse järgmine avalik konsultatsioon läbi 2023. aastal, kui käivitub Euroopa Regionaalarengufondist eraldatud 45 miljoni euroga rahastatav toetusmeede.

- TTJA on kahes maakonnas viimas läbi pilootprojekti, kus analüüsitakse detailselt kogu maakonna mobiilsidelevi katvust. Mõõtmised teostati 2021. aasta lõpus ning analüüs valmib 2022. aasta esimeses kvartalis. Selle pilootprojekti tulemuste põhjal saab otsustada, kas sarnane analüüs tuleks läbi viia kogu Eesti territooriumi kohta. Ning seejärel saab otsustada, kas oleks vaja kujundada ja ellu viia täiendavaid toetusmeetmeid, lähtudes mobiilsidevõrgu levi olemasolust konkreetsetes piirkondades.
- Analüüsime koos TTJAga netikaart.ee täiendamise võimalusi selliselt, et see sisaldaks rohkem ja detailsemalt infot, kui seal seni on olnud.

Toetust saanud projektide puhul on juba 2018. aastast olnud toetusmeetmete määrustes kirjas kohustus, et toetuse saaja peab teavitama kõiki juurdepääsvõrguga liitumise võimaluse saavate aadressiobjektide omanikke ja kasutajaid aadressiobjektile saadetava kirjaga juurdepääsvõrguga liitumise võimalusest, tingimustest ja taotluse esitamise tähtajast. Teavitus tuleb saata vähemalt kolm kuud enne juurdepääsvõrgu ehituse plaanitavat algust. Juurdepääsvõrguga liitumise taotlusi peab saama toetuse saajale esitada nii kirja teel kui ka elektrooniliselt vähemalt kahe kuu jooksul. Lisaks neile võib toetuse saaja kasutada loomulikult ka elektroonilisi kanaleid ja teisi viise teavituse tegemiseks. Selline lähenemine on MKMi hinnangul optimaalne ka tulevikus.

- Juurdepääsvõrguga vähese liitumise põhjuseid on Riigikontroll oma auditis meie hinnangul adekvaatselt kajastanud ning Statistikaameti küsitluste põhjal saame ka tulevikus neid põhjuseid analüüsida. Kuid nagu Riigikontroll oma auditis välja toob, siis on põhjusteks vajaduste, oskuste või raha puudus. Vajaduste osas on Riigikontrolli aruandes viidatud, et 100 Mbit/s või suurema kiirusega kaabliga interneti kasutuslepingute osakaal kõigist kasutuslepingutest oli 2020. aastal 26%. Kui vaadata erinevaid küsitlusi, mille kohalikud omavalitsused ja sideettevõtjad on teinud, samuti ellu viidud toetusmeetme statistikat, siis keskmiselt kuni 1/3 ulatuses ongi tänasel päeval neid leibkondi, kellel täna on vaja ülikiiret lairibaühendust ning kes on samas valmis ja võimelised ka selle eest tasuma. Ülejäänud 2/3-st on paljude jaoks täiesti piisav 4G-võrgu kaudu pakutav mobiilne lairibaühendus. Kahjuks on palju ka neid, kelle jaoks lairiba juurdepääsvõrguga liitumine on majanduslikult kallis, kuid siin peaks jällegi kohalik omavalitsus toimetulekutoetuste kaudu teemat vajadusepõhiselt lahendama. Riigi tasandil on keskselt võimalik küll vautšerimeetmete abil ajutiselt lairibaühenduste kasutuselevõttu toetada, kuid pikaajalist lahendust majandusliku hakkamasaamise probleemidele need pakkuda ei võimalda.

125. Riigikontrolli soovitusel Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti peadirektorile:

- Muuta turutõrkepiirkondade kaardistamise andmed kvaliteetsemaks, s.t jätta aadressiobjektide nimekirjadest välja objektid, kuhu ei ole vajadust kiire interneti juurdepääsuvõrgu ühendusi ehitada.
- Teha MKMi määratud sagedusega kindlaks ja kanda netikaardile andmed turutõrkepiirkondades asuvate aadressiobjektide kohta, kus puudub võimalus liituda püsiühendusega internetiga.
- Arvestada laekunud sooviavaldustega juurdepääsuühenduste planeerimisel ja ehitamisel, s.t ehitada esmajärjekorras majapidamistesse, mille elanikud on avaldanud soovi saada kiire interneti juurdepääsuühendus, ja piirkondadesse, kust on enam laekunud sooviavaldusi saada kiire interneti juurdepääsuühendus.
- Parandada koostöös MKMi, võrguehitajate ja internetiteenuse osutajatega potentsiaalsete kiire interneti juurdepääsuvõrguga liitujate teavitamist juurdepääsuvõrkude planeeritavast rajamisest ja valminud juurdepääsuühendustest piirkonnas.

Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti peadirektori vastus:

- Turutõrkepiirkonna andmetes olevaid objekte, kuhu interneti juurdepääsuvõrku tegelikkuses ei oleks vaja, oli suhteliselt vähe ja see mõjutas vähesel määral statistikat. TTJA on andmetöötlusel seni siiski rakendanud ka andmete teatavat puhastamist. Alusandmed pärinevad aadressisüsteemist, mis liigitab aadressid eluruumideks või mitteeluruumideks ja sadade tuhandete kirjade hulgast pole võimalik päris lõpuni automaatselt tuvastada, millised aadressiobjektid on sellist tüüpi, mis ei vaja kiiret interneti. Kui selline tuvastus hooletult rakendada, võib selle käigus ära jääda ka aadressiobjekte, mis tegelikult vajavad kiiret interneti. Lähtunud on loogilisest eeldusest, et toetuse taotleja ärihuvi on ise selekteerida piirkonnad, kus oleks võimalik suur liitumishuvi, sest see aitab teenida edaspidi tulu. Märgime, et nii garaažis kui ka abihoones võib näiteks toimuda majandustegevus, mis vajab kiiret interneti.

Samas nõustume, et turutõrkepiirkondade ning seal asuvate aadressiobjektide täpsema kaardistamise vajadus ja võimalikkus vajab veel uurimist, sh võimalike kasutatavate andmete kvaliteet. Kui soovida automaatselt jätta ära aadressiobjektid, kuhu ei ole vaja kiire interneti juurdepääsuvõrgu ühendusi ehitada, siis esmalt tuleks defineerida, milline on siis objekt, mis ei vaja internetiühendust. Järgmisena on vaja uurida, kas riiklikes registrites on sellised alusparameetrid olemas (nt rahvastiku-, ehitisregister), mis aitavad selliseid otsuseid automaatselt teha. Ja kas andmetele on õiguslikult tagatud ka juurdepääs. Kindlasti eeldaks selline sadade tuhandete kirjade analüüs vastavaid IT-arendusi ja eri registrite andmete ristanalüüsi.

Kui siamaani oli turutõrkepiirkonna väljaselgitamise eesmärk eelkõige riigi sekkumise vältimine piirkondades, kus eeldatavalt on tagatud kommertshuvi. Sellest piirkonnast väljaspool (turutõrke piirkond) said konkursil osalejad ise valida objektid, kuhu juurdepääsuvõrk rajada, siis sellise lähenemise puhul oli

aadressiobjektide nimekiri pigem indikatiivne ja eeldatavasti teeb sellele n-ö järelkontrolli kvaliteedi osas toetuse taotleja.

Hetkel on valge ala väljaselgitamisel arvestatud vaid majapidamisi, kus puuduvad kaabliga internetiühendused. Mõte võtta valge ala kujundamisel arvesse ka nt mobiilside levi olemasolu väärrib kaalumist.

TTJA nõustub, et tulevikus tasuks riigi toega kiire interneti arendamisel kasutada ühtemoodi nii raadioühendusel (sh mobiilside) kui ka kaablil põhinevaid tehnoloogiaid. See tähendab, et meetme regulatsiooni kujundamisel võiks anda selged tingimused ka raadioühendusele. Kahte tehnoloogiat arvestav mudel tagab parima kuluefektiivsuse.

- TTJA on valmis netikaarti oma olemasoleva ressursi piires täiendama MKMi määratud sagedusega. Seda oleme teinud ka iga uue taristu-meetme ettevalmistamisel. Kaardistamise eesmärk on esmalt välja selgitada (täpsustada) võrguoperaatoritelt saadud info põhjal aadressi-objektid, kus puudub etteantud kriteeriumitele vastav püsiühenduse võimalus (valge ala) ning seal asuvad aadressiobjektid, kuhu puudub etteantud ajavahemiku jooksul investeerimishuvi (turutõrkepiirkond).
- Seniste meetmete eesmärk oli luua liitumisvõimalused ja konkreetsete liitujate soove selleks eelnevalt riik ei kogunud. Hoolimata sellest ei saa väita, et potentsiaalsed liitumissoovid oleks üldse jäetud arvestamata. Näiteks toetusmeetmes osalemisel arvestab kaudselt liitumissoovidega võrguoperaator, valides eeltööna välja piirkonnad, kuhu tasub võrk rajada, arvestades seejuures ka võimalikult suure potentsiaalsete liitujate hulgaga. Peale piirkonna väljavalimist esitavad lõppkasutajad liitumissoovid liitumisvõimaluse tekkimisel juba võrguoperaatorile, kellel oli kohustus liitumissoov rahuldada.

Edaspidi on teataval määral kavas eelnevate soovidega arvestada, sest TTJA-le teadaolevalt on MKM kaasanud uue meetme kujundamisse ka KOVidelt saadud sisendi selle kohta, millised aadressiobjektid vajaks nende territooriumil eelkõige kiiret internetiühendust.

- Vastavalt määruse nr 30 toetusmeetme tingimustele ja lepingule vastutab potentsiaalsete liitujate teavitamise eest lepingu täitja (Enefit Connect OÜ), kellele edastatakse ka liitumissoovid. Kõige operatiivsemalt jagab liitumise võimaluste infot Enefit oma veebilehel, sest info on vahetult seotud ettevõttesiseste otsustusprotsessidega, kas konkreetse piirkonna projekt suunata töösse. TTJA-le teadaolevalt on Enefit teinud koguni ka ükselt-uksele-teavitusi, mis on vahetuim viis liitujate leidmiseks.

Samas on TTJA valmis info avaldamiseks meie kodulehe lairiba jaotises või ka muudel viisidel.

/allkirjastatud digitaalselt/

Ines Metsalu-Nurminen
auditiosakonna peakontrolör

Riigikontrolli soovitused ja auditeeritute vastused

Riigikontroll andis auditi põhjal Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ning Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile mitmeid soovitusi. Minister saatis oma vastuse Riigikontrolli soovitustele 19.01.2022 ning peadirektor 12.01.2022 ja 23.01.2022.

Üldised kommentaarid auditiaruande kohta

Ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri vastus:

Ülikiire interneti ühenduste rajamise toetamine turutõrkepiirkondades ning seeläbi võrdsete võimaluste pakkumine maapiirkondade elanikele ja ettevõtetele tänapäeva ühiskonnas konkurentsivõimeliseks hakkamasaamiseks on juba rohkem kui viimased kümme aastat olnud Vabariigi Valitsusele oluline prioriteet. Raha olemasolu korral on ühenduvuse arendamisse järjepidevalt investeeritud. Seda on tehtud etappide kaupa – kõigepealt 2010–2020 toetati üle-eestilise baasvõrgu väljaehitamist üle 68 miljoni euroga. Baasvõrk lõi eeldused heaks mobiilseks andmesideks ning hilisemaks juurdepääsuvõrkude rajamiseks. Alates 2018. aastast oleme näinud, et paljud tihedama asustusega asulad ning alevikud, kuhu Euroopa Liidu tõukefondide toel valguskaablitel põhinev baasvõrk rajati, on erainvesteeringute toel saanud parema püsiühenduse. Nendes piirkondades, kus erainvesteeringuid tehtud pole, on riik eraldanud alates 2018. aastast juurdepääsuvõrkude rajamise toetuseks kokku ligi 30,5 miljonit eurot ning aastatel 2022–2027 on kavas eraldada täiendavad 69,29 miljonit eurot.

Riigikontroll viitab oma auditis juurdepääsuvõrkude rajamisel mitmetele probleemidele, mida oleme vähemal või rohkemal määral viimastel aastatel ka ise täheldanud. Siiski peame tõdemata, et mitmele tõstatatud probleemile keskselt riigi tasandil lahenduse leidmine on keeruline. Elektroonilise side turg on Euroopa Liidus avatud konkurentsile ning Eesti on seni lähtunud põhimõttest, et avalik sektor sideturul aktiivne osaline ei ole ning piirdume ainult rahalise toetuse andmisega seal, kus see on turutõrgetest tulenevalt vajalik. Mitmed Riigikontrolli ettepanekud aga lähtuvad eeldusest, et riik peab kõik otsused alates juurdepääsuvõrgu tehnoloogiast kuni piirkondade valikuni tegema ise. MKMi hinnangul on jätkuvalt vajalik tihe koostöö sideettevõtjate ja kohalike omavalitsustega ning selle mudeli kaudu on võimalik saavutada ühiskonnale tervikuna parim tulemus.

TTJA peadirektori vastus:

Kiire interneti toetusmeetmed on täiesti uus riigipoolsete toetuste liik. Toetusmeetmete kahe etapi rakendamise käigus on kõik osapooled saanud hulga kogemusi, kuidas edasisi etappe täiustada. Arvestades kõiki asjaolusid, leiame, et toetusmeetmed on siiski pigem õnnestunud ja aidanud kiire interneti kättesaadavust parandada. Tänu teotusmeetmetele on Eestis riigi toega 2021. aasta lõpuks loodud võimalused 21 500 majapidamisele ja ettevõttele kiire internetiga liitumiseks.

Kuna TTJA oli kahe eelmise meetme rakendaja, ent järgmiste meetmete rakendaja on RTK, siis kindlasti MKM ja RTK arendavad meetmeid paremuse suunas edasi. Selleks on konkreetsed plaanid ning pidevalt on kaasatud ka sidusgrupid.

Riigikontrolli soovitused	Auditeeritute vastused
<p>Lairiba juurdepääsuvõrgu planeerimine</p> <p>124. Riigikontrolli soovitused ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministrile:</p> <ul style="list-style-type: none"> Koostada pikaajaline realistlik plaan, kuidas jõuda riigieelarvest ja Euroopa Liidu tõukefondidest antavate toetuste abil lairiba juurdepääsuvõrgu ühenduste ehitust toetades MKMi määratud kiire interneti ühenduseta majapidamisteni ja arengukavas „Eesti digiühiskond 2030“ püstitatud eesmärkide täitmiseni. Sealhulgas <ul style="list-style-type: none"> määrata kindlaks selged prioriteedid lairiba juurdepääsuvõrgu ehituse toetamiseks turutõrkepiirkondades; määrata kindlaks kriteeriumid, mille põhjal oleks võimalik otsustada, millist juurdepääsuvõrgu ehituse tehnilist lahendust (õhuliin, maakaabel, raadio-lahendus või kombineeritud lahendused) erinevate aadressi-objektide puhul tuleks kasutada; 	<p>2022. aasta esimeses pooles on kavas avaldada ka „Eesti lairiba arendamise plaan 2021–2030“, milles nii juurdepääsuvõrkude kui ka 5G-taristu rajamise plaane detailsemalt lahti kirjutatakse. Arengukava „Eesti digiühiskond 2030“ eesmärgid on seatud olema kooskõlas Euroopa Liidu ülest eesmärkidega tagada kõigile majapidamistele nii linnas kui ka maapiirkonnas gigabiti ühendus. Need on eesmärgid, mille elluviimist korraldab MKM vastavalt eelarveliste vahendite olemasolule.</p> <p>Oleme nõus Riigikontrolli ettepanekuga määrata piiratud eelarve tingimustes selged prioriteedid juurdepääsuvõrkude ehituse toetamiseks. Järgnevatel aastatel oleme juba teinud ettepaneku fookuseerida abikõlblik sihtpiirkond ainult maa-asulatele ning jätta välja linnalised ja väikelinnalised asulad. Samuti oleme palunud kohalikel omavalitsustel, kes tunnevad oma piirkondlikke vajadusi kõige paremini, esitada omapoolne külade ja alevike katmise prioriteetide järjestus kohalikest vajadustest lähtuvalt.</p> <p>Erinevate tehniliste lahenduste kasutamine sõltub eelkõige kohalikest oludest ja võrku rajava operaatori otsustest. Õhuliini kasutamine ei pruugi olla tehnilistel põhjustel kõikjal võimalik (õhuliinide trajektoori, liigse koormuse või amortiseerituse tõttu). Selliste kriteeriumite keskselt väljatöötamine ja hilisem rakendamine oleks väga töömahukas ning tekitaks paratamatult erimeelsusi ja palveid erandite rakendamiseks toetust taotlevate ja saavate operaatorite poolt.</p>

Riigikontrolli soovitus	Auditeeritute vastused
<p>■ määrata plaanis kindlaks väljaehitatavad ühendused aadressi-objektide ja piirkondade kaupa, nii et Eesti elanikel ja ettevõtetele oleks võimalik teada, kas ja millal neil on võimalik riigi toel ülikiiret internetiühendust kasutama hakata;</p> <p>■ planeerida ja ehitada juurdepääsuvõrke esmajärjekorras piirkondadesse ja/või majapidamistesse, mille elanikud on avaldanud soovi saada kiire interneti juurdepääsuühendus.</p> <p>p-d 25–43</p> <p>Turutörkepiirkondade kaardistamine</p> <p>■ Kehtestada TTJA-le turutörkepiirkondade kaardistamisel andmete kvaliteedi nõuded, nii et abikõlblikeks aadressiobjektideks määratakse vaid elu- või ärihooned. Samuti jätta loeteludest välja hooned, mis on maha jäetud ja mis on plaanis tulevikus lammutada.</p> <p>■ Määrata kindlaks TTJA kohustus kindlaks määratud sagedusega kaardistada interneti püsiühenduse rajamise turutörkepiirkonnad ja kanda vastavad andmed netikaardile.</p> <p>p-d 44–64</p> <p>Lõpptarbivate sooviavaldused</p> <p>■ Koguda juurdepääsuvõrkude senisest tulemuslikumaks planeerimiseks ja ehitamiseks kokku info kiire interneti juurdepääsuühenduseks soovi avaldanud majapidamistest.</p>	<p>Oleme nõus Riigikontrolli ettepanekuga, et elanikele ja ettevõtetele on vaja anda selgemalt infot, kas ja millal on neil võimalik ülikiiret internetiühendust kasutama hakata. Esimese, 2018. aastal alanud juurdepääsuvõrkude toetusmeetme puhul on tõesti olnud probleemiks liigne teadmatust selles osas, kuhu ja millal juurdepääsuvõrke rajatakse. Kuna antud toetusmeetme eluviimise kavandatud periood oli kokku maksimaalselt viis aastat, siis tundus see tol hetkel praktilise lahendusena, võtmaks arvesse plaanide ja soovide muutusi nii ettevõtete kui ka inimeste poolt. 2020. a lisaearvest rahastatud projektide puhul oli projektide elluviimise ajahorisont alla aasta ning toetuse taotlejatel oli juba taotlemise ajal kohustus nimetada need aadressid, kellele liitumise võimalus kavatakse luua, ning see info avalikustati ka toetuse andja TTJA kodulehel. Sarnast lahendust on kavas kasutada ka edaspidi.</p> <p>Oleme nõus, et juurdepääsuvõrke tuleks esmajärjekorras ehitada piirkondadesse ja/või majapidamistesse, mille elanikud ja ettevõtted on avaldanud soovi saada kiire interneti juurdepääsuühendus. Selleks olemegi ettevalmistavat toetusmeedet silmas pidades palunud kohalikel omavalitsustel, kes teavad oma elanike ja ettevõtete soovide kõige paremini, prioriseerida piirkondi, kuhu esmajärjekorras lairibaühendust vaja oleks. Samas tuleb teadvustada ka olukorda, et sooviavaldajad ei ole ilmtingimata koondunud ühte või teise piirkonda. Selleks, et kõikide soovide avaldanuteni jõuda, peab paratamatult rajama lairibataristu ka nendele aadressidele, kus seda kohe kasutusele ei võeta, kuid mis jäävad taristu rajamise piirkonda.</p> <p>Oleme nõus, et parem sihitatus meetmete elluviimisel oleks hea, kuid hoonetepõhiselt see meie hinnangul kokkuvõttes väga suurt kokkuvõtet ei pruugi anda. Pigem tuleks seda teha laiemalt piirkondade/külade kaupa. Asjaolu, et küla või piirkonna osas hoonetes ei ole püsielanikke, ettevõtlust või lairiba soovijaid, ei muuda olematuks vajadust rajada juurdepääsuvõrk neile hoonetele, kus elanikud, ettevõtted ja soovijad asuvad. Võrgu rajamise käigus mõeldakse trassidega erinevatest hoonetest niikuinii ning liitumise võimaluse loomine tulevasteks liitumisteks ei muuda võrgu rajamist oluliselt kallimaks. Hoopis vastupidine olukord, kus liitumise võimalus jäetakse loomata ning hiljem aadressile koliv elanik või ettevõtte tagantjärele liituda soovib, võib kokkuvõttes minna kallimaks, kui kohe algselt nende liitumisvõimaluste loomine.</p> <p>Vastavalt 1. veebruaril 2022 jõustuvale elektroonilise side seaduse § 100² lõikele 5 esitab sideettevõtja sideteenuse andmekogu põhimääruses määratud perioodilisusega sideteenuse andmekogusse andmeid andmesideteenuse geograafilise leviku, võimaluste ja võimekuse parameetrite kohta. Hetkel kooskõlastamisel oleva ministri määruse eelnõu kohaselt, mis sätestab andmekogu põhimääruse, esitab sideettevõtja andmekogusse andmeid vähemalt üks kord aastas, jaanuarikuus.</p> <p>Lisaks sellele on vastavalt Euroopa Liidu riigiabi suunistele kohustus enne avalike toetustmeetmete elluviimist viia läbi olemasoleva kaardistuse põhine avalik konsultatsioon ning küsida sideettevõtjatel ka nende planeeritavate investeeringute kohta. Seda on TTJA teinud praeguseks juba kolmel korral: 2018, 2020 ja 2021. Eeldatavasti viiakse järgmine avalik konsultatsioon läbi 2023. aastal, kui käivitub Euroopa Regionaalarengufondist eraldatud 45 miljoni euroga rahastatav toetusmeede.</p> <p>Kiire interneti soovijate avaldusi on seni kogunud sideettevõtjad ning osal juhtudel ka kohalikud omavalitsused. MKM leiab, et selline lähenemine on olnud mõistlik ning seda tuleks sellisel kujul jätkata. Riigi poolt keskselt sooviavalduste kogumine oleks asjakohane siis, kui riik ise otsustaks otse, ilma sideettevõtjaid ja kohalikke omavalitsusi kaasamata võrke planeerida, tellida ja opereerida. Aga kuna juba 2000. aastate lõpus väljus riik lõplikult telekomisektorist, müües maha viimased Eesti Telekom aktiivid, siis vajaks selline põhimõtteline uus lähenemiseviis mitme aasta pikkust ettevalmistusperioodi seoses uue juriidilise isiku asutamise, rahastamise, mehitanemise ning tööle hakkamisega. See kõik aga viivitaks uute toetusmeetmete käivitamist.</p> <p>Riigikontrolli kommentaar:</p> <p>Riigikontroll ei soovita auditis, et riik peaks asutama uue juriidilise isiku ja hakkama võrke opereerima. Riigikontroll on seisukohal, et</p>

Riigikontrolli soovitus	Auditeeritute vastused
<p>▪ Selgitada välja aadressiobjektid, kus puudub kaabli kaudu interneti püsiühendus ja kus ka mobiilsidevõrgu levi ei ole või see on vilets. Töötada selliste interneti püsiühendusega aadressiobjektide jaoks, kus on ka soov saada kiire interneti püsiühendus, välja sobivad tehnoloogilised lahendused (nt püsi- ja raadioühenduse sega lahendused) ja selliste ehituste rahastamiseks vajalikud toetusmeetmed.</p> <p>p-d 65–73</p> <p>Kiire internetiga liitujate teavitamine</p> <p>▪ Parandada koostöös TTJA, võrguehitajate ja internetiteenuse osutajatega potentsiaalsete kiire interneti juurdepääsuvõrguga liitujate teavitamist planeeritavatest juurdepääsuvõrkudest ja valminud juurdepääsuühendustest piirkonnas.</p> <p>p-d 74–80</p> <p>Kiire interneti kasutamine</p> <p>▪ Selgitada välja kiire interneti juurdepääsuvõrguga ja interneti-teenusega vähese liitumise põhjused ning võtta tarvitusele vajalikud meetmed kiire internetiga liitumise ja selle teenuse kasutamise suurendamiseks.</p> <p>p-d 105–122</p>	<p>juurdepääsuvõrkude senisest efektiivsemaks planeerimiseks ja ehitamiseks tuleks omada infot sooviavalduste kohta. Kui see info puudub, siis ei ole võimalik juurdepääsuühendusi planeerida ja ehitada esmajärjekorras piirkondadesse, kust on laekunud enam sooviavaldusi.</p> <p>TTJA on kahes maakonnas viimas läbi pilootprojekti, kus analüüsitakse detailselt kogu maakonna mobiilsidelevi katvust. Mõõtmised teostati 2021. aasta lõpus ning analüüs valmib 2022. aasta esimeses kvartalis. Selle pilootprojekti tulemuste põhjal saab otsustada, kas sarnane analüüs tuleks läbi viia kogu Eesti territooriumi kohta. Ning seejärel saab otsustada, kas oleks vaja kujundada ja ellu viia täiendavaid toetusmeetmeid, lähtudes mobiilsidevõrgu levi olemasolust konkreetses piirkonnades.</p> <p>Analüüsimine koos TTJAga netikaart.ee täiendamise võimalusi selliselt, et see sisaldaks rohkem ja detailsemalt infot, kui seal seni on olnud.</p> <p>Toetust saanud projektide puhul on juba 2018. aastast olnud toetusmeetmete määrustes kirjas kohustus, et toetuse saaja peab teavitama kõiki juurdepääsuvõrguga liitumise võimaluse saavate aadressiobjektide omanikke ja kasutajaid aadressiobjektile saadetava kirjaga juurdepääsuvõrguga liitumise võimalusest, tingimustest ja taotluse esitamise tähtajast. Teavitust tuleb saata vähemalt kolm kuud enne juurdepääsuvõrgu ehituse plaanitavat algust. Juurdepääsuvõrguga liitumise taotlusi peab saama toetuse saajale esitada nii kirja teel kui ka elektrooniliselt vähemalt kahe kuu jooksul. Lisaks neile võib toetuse saaja kasutada loomulikult ka elektroonilisi kanaleid ja teisi viise teavituse tegemiseks. Selline lähenemine on MKMi hinnangul optimaalne ka tulevikus.</p> <p>Juurdepääsuvõrguga vähese liitumise põhjuseid on Riigikontroll oma auditis meie hinnangul adekvaatselt kajastanud ning Statistikaameti küsitluste põhjal saame ka tulevikus neid põhjuseid analüüsida. Kuid nagu Riigikontroll oma auditis välja toob, siis on põhjusteks vajaduste, oskuste või raha puudus. Vajaduste osas on Riigikontrolli aruandes viidatud, et 100 Mbit/s või suurema kiirusega kaabliga interneti kasutuslepingute osakaal kõigist kasutuslepingutest oli 2020. aastal 26%. Kui vaadata erinevaid küsitlusi, mille kohalikud omavalitsused ja sideettevõtjad on teinud, samuti ellu viidud toetusmeetme statistikat, siis keskmiselt kuni 1/3 ulatuses ongi tänasel päeval neid leibkondi, kellel täna on vaja ülikiret lairibaühendust ning kes samas on valmis ja võimelised ka selle eest tasuma. Ülejäänud 2/3-st on paljude jaoks täiesti piisav 4G-võrgu kaudu pakutav mobiilne lairibaühendus. Kahjuks on palju ka neid, kelle jaoks lairiba juurdepääsuvõrguga liitumine on majanduslikult kallis, kuid siin peaks jällegi kohalik omavalitsus toimetuleku toetuste kaudu teemat vajadusepõhiselt lahendama. Riigi tasandil on keskselt võimalik küll vautšerimeetmete abil ajutiselt lairibaühenduste kasutuselevõttu toetada, kuid pikaajalist lahendust majandusliku hakkamaasaamise probleemidele need pakkuda ei võimalda.</p>
<p>Andmete kvaliteedi parandamine turutörkepiirkondade kaardistamisel</p> <p>125. Riigikontrolli soovitus Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti peadirektorile:</p> <p>▪ Muuta turutörkepiirkondade kaardistamise andmed kvaliteetsemaks, s.t jätta aadressiobjektide nimekirjadest välja objektid, kuhu ei ole vajadust kiire interneti juurdepääsuvõrgu ühendusi ehitada.</p> <p>p-d 45–51</p>	<p>TTJA peadirektori vastus:</p> <p>Turutörkepiirkonna andmetes olevaid objekte, kuhu interneti juurdepääsuvõrgu tegelikkuses ei oleks vaja, oli suhteliselt vähe ja see mõjutas vähesel määral statistikat. TTJA on andmetöötusel seni siiski rakendanud ka andmete teatavat puhastamist. Alusandmed pärinevad aadressisüsteemist, mis liigitab aadressid eluruumideks või mitteeluruumideks ja sadade tuhandete kirjete hulgas pole võimalik päris lõpuni automaatselt tuvastada, millised aadressiobjektid on sellist tüüpi, mis ei vaja kiiret interneti. Kui selline tuvastus hooletult rakendada, võib selle käigus ära jääda ka aadressiobjekte, mis tegelikult vajavad kiiret interneti. Lähtudes on loogilisest eeldusest, et toetuse taotleja ärihuvi on ise selekteerida piirkonnad, kus oleks võimalik suur liitumishuvi, sest see aitab teenida edaspidi tulu. Märgime, et</p>

Riigikontrolli soovitus	Auditeeritute vastused
<p>Netikaardi andmete uuendamine</p> <ul style="list-style-type: none"> Teha MKMi määratud sagedusega kindlaks ja kanda netikaardile andmed turutõrkepiirkondades asuvate aadressiobjektide kohta, kus puudub võimalus liituda püsiühendusega internetiga. <p>p-d 52–64</p> <p>Sooviavaldustega arvestamine juurdepääsvõrgu rajamisel</p> <ul style="list-style-type: none"> Arvestada laekunud sooviavaldustega juurdepääsuühenduste planeerimisel ja ehitamisel, s.t ehitada esmajärjekorras majapidamistesse, mille elanikud on avaldanud soovi saada kiire interneti juurdepääsuühendus, ja piirkondadesse, kust on enam laekunud sooviavaldusi saada kiire interneti juurdepääsuühendus. <p>p-d 65–68</p> <p>Teabevahetuse parandamine juurdepääsvõrkude planeerimisel</p> <ul style="list-style-type: none"> Parandada koostöös MKMi, võrguehitajate ja internetiteenuse osutajatega potentsiaalsete kiire interneti juurdepääsvõrguga liitujate teavitamist juurdepääsvõrkude planeeritavast rajamisest ja valminud juurdepääsuühendustest piirkonnas. <p>p-d 74–80</p>	<p>nii garaazis kui ka abihoones võib näiteks toimuda majandustegevus, mis vajab kiiret interneti.</p> <p>Samas nõustume, et turutõrkepiirkondade ning seal asuvate aadressiobjektide täpsema kaardistamise vajadus ja võimalikkus vajab veel uurimist, sh võimalike kasutatavate andmete kvaliteet. Kui soovida automaatselt jätta ära aadressiobjektid, kuhu ei ole vaja kiire interneti juurdepääsvõrgu ühendusi ehitada, siis esmalt tuleks defineerida, milline on siis objekt, mis ei vaja internetiühendust. Järgmisena on vaja uurida, kas riiklikes registrites on sellised alusparameetrid olemas (nt rahvastiku-, ehitisregister), mis aitavad selliseid otsuseid automaatselt teha. Ja kas andmete ole oigulislikult tagatud ka juurdepääs. Kindlasti eeldaks selline sadade tuhandete kirjade analüüs vastavaid IT-arendusi ja eri registrite andmete ristanalüüsi.</p> <p>Kui siamaani oli turutõrkepiirkonna väljaselgitamise eesmärk eelkõige riigi sekkumise vältimine piirkondades, kus eeldatavalt on tagatud kommertshuvi. Sellest piirkonnast väljaspool (turutõrke piirkond) said konkursil osalejad ise valida objektid, kuhu juurdepääsvõrk rajada, siis sellise lähenemise puhul oli aadressiobjektide nimekiri pigem indikatiivne ja eeldatavasti teeb sellele n-õ järelkontrolli kvaliteedi osas toetuse taotleja.</p> <p>Hetkel on valge ala väljaselgitamisel arvestatud vaid majapidamisi, kus puuduvad kaabliga internetiühendused. Mõte võtta valge ala kujundamisel arvesse ka nt mobiilside levi olemasolu väärrib kaalumist.</p> <p>TTJA nõustub, et tulevikus tasuks riigi toega kiire interneti arendamisel kasutada ühtemoodi nii raadioühendusel (sh. mobiilside) kui ka kaabli põhinevaid tehnoloogiaid. See tähendab, et meetme regulatsiooni kujundamisel võiks anda selged tingimused ka raadioühendusele. Kahte tehnoloogiat arvestav mudel tagab parima kuluefektiivsuse.</p> <p>TTJA on valmis netikaarti oma olemasoleva ressursi piires täiendama MKMi määratud sagedusega. Seda oleme teinud ka iga uue taristumeetme ettevalmistamisel. Kaardistamise eesmärk on esmalt välja selgitada (täpsustada) võrguoperaatoritelt saadud info põhjal aadressiobjektid, kus puudub etteantud kriteeriumitele vastav püsiühenduse võimalus (valge ala) ning seal asuvad aadressiobjektid, kuhu puudub etteantud ajavahemiku jooksul investeerimishuvi (turutõrkepiirkond).</p> <p>Seniste meetmete eesmärk oli luua liitumisvõimalused ja konkreetsete liitujate soove selleks eelnevalt riik ei kogunud. Hoolimata sellest ei saa väita, et potentsiaalset liitumissoovid oleks üldse jäetud arvestamata. Näiteks toetusmeetmes osalemisel arvestab kaudselt liitumissoovidega võrguoperaator, valides eeltööna välja piirkonnad, kuhu tasub võrk rajada, arvestades seejuures ka võimalikult suure potentsiaalsete liitujate hulgaga. Peale piirkonna väljalimist esitavad lõppkasutajad liitumissoovid liitumisvõimaluse tekkimisel juba võrguoperaatorile, kellel oli kohustus liitumissoov rahuldada.</p> <p>Edaspidi on teataval määral kavas eelnevate soovidega arvestada, sest TTJA-le teadaolevalt on MKM kaasanud uue meetme kujundamisesse ka KOVIDelt saadud sisendi selle kohta, millised aadressiobjektid vajaks nende territooriumil eelkõige kiiret internetiühendust.</p> <p>Vastavalt määruse nr 30 toetusmeetme tingimustele ja lepingule vastutab potentsiaalsete liitujate teavitamise eest lepingu täitja (Enefit Connect OÜ), kellele edastatakse ka liitumissoovid. Kõige operatiivsemalt jagab liitumise võimaluste infot Enefit oma veebilehel, sest info on vahetult seotud ettevõtte-siseste otsustusprotsessidega, kas konkreetse piirkonna projekt suunata töösse. TTJA-le teadaolevalt on Enefit teinud koguni ka ükselt-uksele-teavitusi, mis on vahetuim viis liitujate leidmiseks.</p> <p>Samas on TTJA valmis info avaldamiseks meie kodulehe lairiba jaotises või ka muudel viisidel.</p>

Auditi iseloomustus

Auditi eesmärk

Auditi eesmärk oli anda hinnang, kas riigil on olemas plaan kiire interneti juurdepääsuvõrgu ehitamise toetamiseks turutõrkepiirkondades, kas riigi toetusmeetmed täidavad oma eesmärgi ja kas lõppkasutajad kasutavad välja ehitatud kiire interneti ühendusi.

Hinnangu andmise kriteeriumid

Auditi peamised kriteeriumid olid järgmised:

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil on pikaajaline ja realistlik plaan kiire interneti juurdepääsuvõrgu valmis ehitamise toetamiseks turutõrkepiirkondades.

Kiire interneti juurdepääsuvõrgu rajamiseks loodud toetusmeetmed on täitnud oma eesmärgi kiire interneti viimisel lõppkasutajateni.

Lõppkasutajad kasutavad välja ehitatud juurdepääsuvõrgu kaudu kiiret interneti.

Auditi ulatus ja käsitusviis

Auditi fookuses olid interneti juurdepääsuvõrkude rajamine turutõrkepiirkondadesse, riigi toetus sellele ja loodud juurdepääsuühenduste kasutamine lõppkasutajate poolt. Auditis ei hinnatud ESTWINi projektide käigus välja ehitatud lairiba baasvõrgu arhitektuuri ja ühenduste paiknemist. Samuti ei andnud auditi meeskond hinnanguid juurdepääsuvõrkude ehitamiseks kasutatavate tehnoloogiate kohta.

Auditeeritud olid Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve amet ning Enefit Connect OÜ.

Auditeeritud periood olid aastad 2017–2021.

Auditi lõpetamise aeg: auditi toimingud lõpetati novembris 2021.

Auditi meeskond: auditijuht Toomas Viira, vanemaudiitor Alo Lääne ja audiitor Jevgeni Lazartšuk.

Kontaktandmed

Auditi kohta saab lisainfot Riigikontrolli kommunikatsiooniüksusest
tel +372 640 0704 või +372 640 0777, e-post riigikontroll@riigikontroll.ee

Auditiaruande elektrooniline koopia (pdf) on saadaval koduleheküljel www.riigikontroll.ee.

Auditiaruande kokkuvõtte on saadaval ka inglise keeles.

Auditiaruande number Riigikontrolli asjaajamissüsteemis on 80072.

Riigikontrolli postiaadress on:

Kiriku 2/4

15013 TALLINN

Tel +372 640 0700

Faks +372 661 6012

riigikontroll@riigikontroll.ee

Riigikontrolli varasemaid auditeid lairiba valdkonnas

12.03.2015 – Lairibavõrgu ehk kiire interneti väljaehitamise tulemuslikkus

Kõik aruanded on kättesaadavad Riigikontrolli koduleheküljelt www.riigikontroll.ee

Lisa A. Lairiba baasvõrgu arendamine

Lairiba baasvõrku rajasid aastatel 2007–2020 Eesti Lairiba Arenduse SA, MTÜ Eesti Andmesidevõrk ja MTÜ Valguskaabel. Selle projekti lõppeesmärk oli katta Eesti lairiba baasvõrguga nii, et 98% majapidamistest, ettevõtetest ja asutustest asuksid sellest mitte kaugemal kui 1,5 km.

Selle eesmärgi saavutamiseks ehitas Eesti Lairiba Arenduse SA välja 6273 km optilisi kaableid ja lõi 2510 võrguühenduskohta (vt tabel 1), millest on võimalik tarbijateni viidavaid juurdepääsuühendusi rajada. Kogu toetusperioodi jooksul toimus ehitus 108 objektil, mille ehitamiseks kulutati 60,8 miljonit eurot Euroopa Liidu toetusraha.

Tabel 1. Statistika Eesti Lairiba Arenduse SA rajatud baasvõrgu kohta

Statistiline näitaja	Tulem ajavahemikul 2007–2020
Objektide kogumaksumus	70 598 668 €
• saadud toetust	60 839 762 €
• Eesti Lairiba Arenduse SA omafinantseering	9 759 047 €
Objekte kokku	108 tk
Kilomeetreid kokku	6273 km
Ühenduspunkte kokku	2510 tk
• sh kohalike omavalitsuste hoonetes asuvaid ühenduspunkte	618 tk

Allikas: Eesti Lairiba Arenduse SA koduleheküljel „EstWin baasvõrk arvudes“

Lisaks rajas MTÜ Eesti Andmesidevõrk umbes 700 km ja MTÜ Valguskaabel 50 km lairiba baasvõrku.

Lisa B. Lairiba juurdepääsuvõrgu arenduse aadressiobjektid ehitisregistris

Riigikontroll palus Majandus-ja Kommunikatsiooniministeeriumil võtta ehitisregistrist välja 2021. aasta andmed lairiba juurdepääsuvõrgu toetusmeetmete määruste lisades toodud aadressiobjektide kohta 11. juuni seisuga. Ehitisregistrisse kantakse muu hulgas andmed ehitise staatuse kohta seisuga, mis andmeid sisaldab ehitisregister nende objektide kohta, kas ja milline võrguühendus on, kas objekt on kasutusel või näiteks lammutamisel. Saadud andmete põhjal võib öelda, et vähemalt 13 232 aadressiobjekti puhul, millel puudub elektrivõrguühendus, on juurdepääsuvõrgu toetusmeetmete abikõlblike aadressiobjektide nimekirja kuulumine küsitav (vt tabel 1 ja 2). Lisaks tekib 993 kasutusest maas oleva objekti ning 813 lammutatud objekti kohta toetuse abikõlblikkuse küsimus.

Tabel 1. Lairiba juurdepääsuvõrgu objektide võrguühenduse tüüp

Võrguühenduse liik	Ehitiste arv
Võrguühendus püsivõrguna	196 281
Võrguühendus puudub	13 232
Andmed puuduvad	5 094
Muu	2 562
Lokaalne: päikeseenergial põhinev	603
Lokaalne: fossiilkütteil põhinev	39
Lokaalne: tuuleenergial põhinev	25
Lokaalne: hüdroenergial põhinev	2

Allikas: MKM, ehitisregister

Tabel 2. Lairiba juurdepääsuvõrgu objektide ehitiste staatus

Staatuse kirjeldus	Ehitiste arv
Kasutusel – ehitisele on väljastatud kasutusluba	192 998
Ehitusluba antud – ehitisele on väljastatud ehitusluba püstitamiseks	12 422
Ehitamisel – ehitisele on väljastatud ehitusluba püstitamiseks ja on esitatud ehitamise alustamise teatis või on väljastatud kirjalik nõusolek püstitada väikeehitis või peetakse ehitusteatis ehitise püstitamiseks esitatuks	7 115
Määramata – ehitised, mille seisund on määramata	2 696
Kasutusest maas – ehitis on registri paranduskandega määratud seisundisse „Kasutusest maas“	993
Lammutatud – on esitatud ehitise täieliku lammutamise teatis	813
Kustutatud – ehitis on registri paranduskandega määratud seisundisse „kustutatud“	355
Ehitusluba kehtetu – ehitise ehitusluba või kirjalik nõusolek on tunnistatud kehtetuks	214
Menetluses	103
Kasutusel osaliselt – ehitisele on väljastatud kasutusluba ehitise osaliseks kasutamiseks	64
Lammutamise luba antud – ehitisele on väljastatud ehitusluba ehitise lammutamiseks	51
Lammutamisel – ehitisele on väljastatud ehitusluba ehitis lammutada ja esitatud ehitamise alustamise teatis	10
Kasutusluba kehtetu – ehitise kasutusluba on tunnistatud kehtetuks	4

Allikas: MKM, ehitisregister²⁰

²⁰ Ehitisregistri kasutajajuhend, https://www.ehr.ee/public/help/EHR_kasutajajuhend.pdf

Lisa C. Abikõlblike aadressiobjektide arv lairiba juurdepääsuvõrkude eri toetusmeetmetes

Tabel 1. Unikaalsed aadressiobjektid erinevates meetmemäärustes

	Meetmemäärus nr 30*	Meetmemäärus nr 52**	Meetmemäärus nr 53***
Aadressiobjektide arv määruses	162 535	217 106	144 165
Unikaalsete aadressiandemete objekt määruses	162 523	216 979	144 114
Korduvate kannete arv määruses	12	127	51

* Ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri 11.06.2018. a määrus nr 30 „Järgmise põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu passiivse lairibataristu rajamise toetusmeetme tingimused ja kord“.

** Väliskaubandus- ja infotehnoloogiaministri 27.08.2020. a määrus nr 52 „Järgmise põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu rajamise teise etapi toetusmeetme tingimused ja kord“.

*** Väliskaubandus- ja infotehnoloogiaministri 27.08.2020. a määrus nr 53 „Järgmise põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu rajamise teise etapi toetusmeetme tingimused ja kord“.

Allikas: MKM ja Riigikontroll

Lisa D. Lairiba juurdepääsuvõrgu arendamine mahajäetud piirkonnas

Riik on viimasel ajal hakanud pöörama rohkem tähelepanu objektidele, mis seisavad tühjana, tühjenevad või tulevikus võivad kuuluda lammutamisele, näiteks turvalisuse kaalutlustel. Pilootprojekti käigus on Rahandusministeerium kaardistanud kolme kohaliku omavalitsuse tühjenevaid hooneid ning lähitulevikus on koostöös MKMiga plaanis kaardistada ka ülejäänud omavalitsustes valitsevat seisu.

Kasutanud Rahandusministeeriumi edastatud uuringu andmeid Lüganeuse ja Valga valla ning Kohtla-Järve linna kohta ning võrrelnud neid andmeid kõigi kolme lairiba juurdepääsuvõrgu toetusmeetme määruse lisades olevate objektide nimekirjaga, võib öelda, et MKM ei ole piisavalt pööranud tähelepanu objektide valikule, kuna nimekirjad sisaldavad objekte, mis võidakse tulevikus lammutada (vt tabel 1).

Tabel 1. Valga ja Lüganeuse valla ning Kohtla-Järve linna võimalikud lairiba juurdepääsuvõrgu arendused, mis jäävad tühjenevatesse hoonetesse

Kohalik omavalitsus	Tühjenevate objektide arv, kuhu võib rajada lairiba juurdepääsuvõrgu ühendusi			Unikaalsete tühjenevate objektide arv kolme määruse järgi
	Määrus nr 30*	Määrus nr 52**	Määrus nr 53***	
Valga vald	47	90	25	103
Lüganeuse vald	13	70	22	71
Kohtla-Järve linn	0	0	0	0
Kokku	60	160	47	174

* Ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri 11.06.2018. a määrus nr 30 „Järgmise põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu passiivse lairibataristu rajamise toetusmeetme tingimused ja kord“.

** Väliskaubandus- ja infotehnoloogiaministri 27.08.2020. a määrus nr 52 „Järgmise põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu rajamise teise etapi toetusmeetme tingimused ja kord“.

*** Väliskaubandus- ja infotehnoloogiaministri 27.08.2020. a määrus nr 53 „Järgmise põlvkonna elektroonilise side juurdepääsuvõrgu rajamise teise etapi toetusmeetme tingimused ja kord“.

Allikas: Rahandusministeerium ja Riigikontroll

Oma ülesannete paremaks täitmiseks on ka Päästeamet koos päästkeskustega kaardistanud hooneid, mis võivad kas kujutada ohtu (sh tühjalt seisvad hooned) või kus juba on esinenud juhtumeid. Võrreldes neid nimekirju lairiba juurdepääsuvõrgu arendamise toetusmeetmete määruste lisades olevate aadressiobjektidega, võib järeldada, et vähemalt 462 objekti on nii Päästeameti nimekirjades kui ka määruste lisades (vt tabel 2). Neid objekte võib olla rohkem, kuna osa ameti nimekirjades olevatest aadressidest on antud suuremate üksuste kaupa (nt tänav, küla).

Tabel 2. Päästeameti info potentsiaalselt ohtlike aadressiobjektideni lairiba juurdepääsuvõrgu ehitamine

Region	Potentsiaalselt ohtlike objektide arv juurdepääsuvõrgu toetusmääruste nimekirjades
Põhja	16
Ida	214
Lõuna	147
Lääne	85
Kokku	462

Allikas: Päästeamet ning Riigikontroll